

Lunds universitet
Sociologisk institutt

”Jeg vil ha blandingen”

En sosiologisk studie av småbarnsmødres flerkulturelle
relasjoner og nettverk

Forfatter: Ane Steen
Masteroppgave: SOCM04, 30 hp
Tidspunkt: Vårterminen 2016
Veileder: Ann-Mari Sellerberg



Abstrakt

Forfatter: Ane Steen

Tittel: "Jeg vil ha blandingen" – En sosiologisk studie av småbarnsmødres flerkulturelle relasjoner og nettverk

Masteroppgave: SOCM04, 30 hp

Veileder: Ann-Mari Sellerberg

Tidspunkt: Vårterminen 2016, Sosiologisk institutt

Problem/Bakgrunn:

Hvordan kan hverdagslivet til småbarnsmødre med deres daglige rutiner bidra til sosial integrasjon? Kan deres små og store ansikt-til-ansiktmøter gi grobunn for fellesskap og tilhørighet på tvers av etnisitet? Denne masteroppgaven vil studere om yrkesaktive og hjemmeværende småbarnsmødre kan utvikle sosiale nettverk og relasjoner i et urbant og flerkulturelt lokalsamfunn.

Formål:

Formålet med denne studien er å undersøke småbarnsmødres sosiale relasjons- og nettverksdannelse på lokale arenaer som barnehage, åpen barnehage og barselgruppe i en flerkulturell bydel. Fokus rettes på hvordan sosial kapital skapes, og hva som muliggjør og hindrer samhandling på tvers av etnisitet og sosial status. Oppgaven ønsker også å studere graden av sosial integrasjon på mikro- og mesonivå i den flerkulturelle bydelen Søndre Nordstrand i Oslo.

Utgangspunkter og undersøkelsens struktur:

Oppgaven er tilknyttet MultiRur-prosjektet under Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). Empirien er fremskaffet ved hjelp av både kvalitativ og kvantitativ metode. Det ble gjort 18 intervjuer med etnisk norske og etniske minoritetsmødre fra Søndre Nordstrand, med fokus på delbydelen Holmlia. I tillegg har jeg hatt tilgang til et kvantitativt datamateriale innhentet i MultiRur-prosjektet. Med teorier om sosial kapital og nettverk undersøkes og problematiseres intervjupersonenes opplevelser og erfaringer med sosial kontakt på tvers av etnisitet.

Hovedresultat:

Masteroppgaven viser at lokale arenaer som inkluderer mødre og barna deres i ulik grad har potensial til å skape sterke og svake bånd. Det er tydelig at behovet for og ønsket om nye relasjoner og tilgang til nettverk varierer med faktorer som tid til disposisjon og eksisterende nettverk, om man er yrkesaktiv eller hjemmeværende. Likevel åpner lokale arenaer og bydelens fellesarrangementer opp for hverdagslig samhandling, der interkulturelle svake bånd skapes og legger til rette for styrket sosial integrasjon. En overordnet "vi-identitet" stimulerer til økt tilhørighet fordi innbyggerne står sammen imot bydelens dårlige rykte.

Nøkkelord: Svake og sterke bånd, sammenbindende og brobyggende sosial kapital, sosial integrasjon, lokalsamfunn, småbarnsmødre.

Populærvitenskapelig presentasjon

Hvordan kan hverdagslivet til småbarnsmødre med deres daglige rutiner bidra til sosial integrasjon i en urban flerkulturell bydel? Vil det gi gode forutsetninger for dannelsen av sosiale bånd mellom etnisk norske og etniske minoritetsmødre hvis de har barn i samme alder? Lokale arenaer som inkluderer både mødre og barna deres kan gi muligheter for sosial kontakt på tvers av etnisitet og status. utfordringene ved å danne sosiale relasjoner og nettverk handler mye om lyst og evne, men også sosial likhet og hvem vi prioriterer å bruke tiden vår med.

Formålet med masteroppgaven har derfor vært å studere hvilke typer relasjoner og nettverk som utvikles mellom småbarnsmødrene på felles møteplasser, i et urbant flerkulturelt lokalsamfunn i Oslo, og om dette påvirker potensialet for sosial integrasjon. Gjennom 18 intervjuer med etnisk norske og etniske minoritetsmødre har jeg undersøkt og problematisert deres opplevelser og erfaringer fra bydelen Søndre Nordstrand, og deres former for sosial samhandling, med hjelp av teorier om sosial kapital og nettverk.

Funnene i studien viser at arenaene barnehage, åpenbarnehage og barselgruppe presenterer både barrierer og muligheter for å skape sterke og svake bånd på tvers av etnisitet. Å ha barn på samme alder gir ikke alene forutsetninger for å få nye relasjoner og tilgang til nettverk, det må også foreligge en motivasjon og et behov blant småbarnsmødrene. Uavhengig av etnisitet er yrkesaktive mødre i større grad hindret av et tidspress, men også av sine allerede eksisterende nettverk. Hjemmeværende kvinner, spesielt etniske minoritetskvinner, har mer tid til å utvikle relasjoner. Barrierene for disse mødrene er basert på varierende språkkompetanse, og etnisk norske mødres mangel på tid til å bli kjent med dem. Likevel åpner lokale arenaer og bydelens felles arrangementer opp for hverdagslig samhandling, med interkulturelle svake bånd, som kan bidra til å styrke sosiale integrasjonsprosesser. Det skapes i tillegg en overordnet ”vi-identitet” som stimulerer til økt tilhørighet fordi innbyggerne står sammen imot bydelens dårlige rykte.

Forord

Jeg har hatt en intens, spennende og lærerik periode gjennom arbeidet med denne masteroppgaven. Endelig har jeg kommet frem i mål! Først og fremst vil jeg takke alle småbarnsmødrene som tok seg tid til å bli intervjuet i denne studien. Uten dere hadde det ikke vært noen masteroppgave. I tillegg vil jeg takke Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) for at dere valgte å ha meg som praktikant høsten 2015, og at jeg gjennom dere har fått skrive masteroppgaven i tilknytning til MultiRur-prosjektet. Det har vært utrolig fint å få være del av deres team, som alltid var åpne og klare for ny innspill hvis det var noe jeg lurte på.

Jeg vil gjerne takke alle som har hjulpet meg gjennom skriveprosessen. All veiledning, korrektur og råd har blitt satt umåtelig stor pris på!

Til sist vil jeg takke min kjære Andreas. Du har gitt meg gode støttende ord og har vist at ”lyset i tunnelen” eksisterer, som jeg til tider ikke så like klart.

Ane Steen

Lunds universitet, 24. mai 2016

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Forskningsspørsmål	2
1.2 Bakgrunn for oppgaven	3
1.3 Bydel Søndre Nordstrand	4
1.4 Avgrensning og disposisjon.....	5
2. Sosial integrasjon	6
3. Tidligere forskning	7
3.1 Tidligere forskning på sosial kapital i flerkulturelle lokalsamfunn i Norge.....	7
3.2 Tidligere forskning på flerkulturell samhandling og sosial integrasjon i Norge.....	8
3.3 Tidligere forskning på etniske minoritetsmødre og deres nettverk.....	8
3.4 Mitt bidrag	9
4. Teori	10
4.1 Sosial kapital.....	10
4.2 Lokale fellesskap i et urbant samfunn: sterke og svake bånd	13
4.3 Sosial samhandling og sosiale relasjoner	15
4.4 Oppsummering	15
5. Valg av metode	16
5.1 Kvalitativ og kvantitativ metode	16
5.2 Kritikk av metodene	18
5.3 Innhenting av intervjupersoner og rekruttering	18
5.4 Intervjuguide.....	19
5.5 Gjennomføring av intervjuene	20
5.6 Etisk diskusjon.....	21
5.7 Min rolle som forsker	22
5.8 Oppsummering	23
6. Analyse	23
6.1 Del 1.....	23
6.1.1 Barnehage	24
6.1.2 Åpen barnehage	30
6.1.3 Barselgruppe.....	34
6.2 Arenaenes potensial for samhandling og ressurser.....	39
6.3 Del 2.....	42
6.3.1 En urban bydel: Gemeinschaft eller Gesellschaft?.....	42
6.3.2 Generalisert tillit.....	44
6.3.3 Å bo i en urban, flerkulturell bydel	47
6.3.4 Muligheter for å bli kjent med andre	49
7. Sammenfatning og diskusjon	50
7.1 Muligheter for å skape sosiale relasjoner og nettverk	51
7.1.1 Barnehage	51
7.1.2 Åpen barnehage	52
7.1.3 Barselgruppe.....	53
7.2 Muligheter for sosial integrasjon	53
7.3 Forslag til videre forskning.....	55
Referanseliste	56
Appendiks	60
Tabeller	60
Intervjuguider	68

1. Innledning

Hvordan kan hverdagslivet til småbarnsmødre med deres daglige rutiner bidra til sosial integrasjon i en urban flerkulturell bydel? Vil det gi gode forutsetninger for dannelsen av sosiale bånd mellom etnisk norske og etniske minoritetsmødre hvis de har barn i samme alder? Denne masteroppgaven ser på hvilke relasjoner småbarnsmødre i Oslo-bydelen Søndre Nordstrand bygger i hverdagen, og hvorledes disse nettverkene kan danne grobunn for fellesskap.

Fellesskapsfølelse og tilhørighet er viktige forutsetninger for lokale integrasjonsprosesser. Spesielt viktig blir lokale møteplasser i en bydel hvor over 50 prosent har etnisk minoritetsbakgrunn. Masteroppgaven vil gjennom tilknytning til prosjektet *The multi-ethnic rural community: Exclusion or inclusion of immigrants* (MultiRur) under Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) studere sivil samfunnsdeltakelse på arenaer utenfor frivillig foreningsliv, familie og staten. Målet er å kunne gi større forståelse av hva som binder folk med majoritets- og minoritetsbakgrunn sammen. Jeg ser også nærmere på om etnisk norske og etniske minoritetsmødre har ulik tilgang til lokal relasjonsdannelse.

Fellesskap og tilhørighet blir i eldre sosiologisk teori ofte knyttet til et tradisjonelt lokalmiljø, der kollektivt samhold er viktigere enn individet. I følge Ferdinand Tönnies (1878) bygges personlige relasjoner på *Gemeinschaft*, og består av nærhet og moralske forpliktelser medlemmene imellom. Et moderne samfunn vil være preget av *Gesellschaft*, med upersonlige og begrensede relasjoner som utfordrer de sterke og sammenbindende båndene som er selve grunnlaget i et fellesskap (ibid). I en storby kan man anta at de sosiale båndene er løsere enn på et lite sted, fordi det er flere mennesker å forholde seg til og opprettholdelsen av kollektivismen utfordres. Avstanden som oppstår preges av individualisering, med søken etter frihet og valgmuligheter. Dette kan utfordre lysten til sosial kontakt lokalt, kanskje spesielt om man har forskjellig etnisk og kulturell bakgrunn. En flerkulturell, urban bydel med høy befolkningstetthet kan romme et stort mangfold av holdninger, normer og verdier. Dette kan bidra til å skape skiller, misforståelser og fordommer som igjen kan gi grobunn for vanskeligheter i samhandlingen mellom grupper. I lys av dette, vil jeg finne ut hvilke typer relasjoner og nettverk som utvikles mellom småbarnsmødrene i et urbant flerkulturelt lokalsamfunn, og om dette påvirker potensialet for sosial integrasjon.

Denne studien benytter begrepet sosial kapital¹ slik det brukes av statsviter Robert

¹ Sosial kapital som begrep blir i denne masteroppgaven tilknyttet Robert Putnam (2000) og hans skille mellom sammenbindende (bonding) og brobyggende (bridging) sosial kapital. Oversettelsen av begrepene kommer fra boken *Fellesskap og forskjellighet* av Guro Ødegård mfl. (2014).

Putnam (2000) til å se hvordan sosial integrasjon kan skapes, med sammenbindende (bonding) og brobyggende (bridging) sosial kapital. I sammenbindende nettverk kobles mennesker som deler sentrale kjennetegn som etnisitet, språk eller status. Brobyggende nettverk lar oss skape bånd på tvers av sosiale skiller, og kan fungere som en døråpner til nye sosiale grupper (Ødegård mfl. 2014). Gjennom småbarnsmødrenes opplevelser vil vi kunne få innsyn i hvordan de forholder seg til sin flerkulturelle omgivelse, og deres muligheter og barrierer for kontakt.

For å sette begrepene sammenbindende og brobyggende sosial kapital i perspektiv vil jeg blant annet trekke inn de sosiologiske teoretikerne Mark Granovetter (1973; 1983), Nan Lin (2001) og Graham Allan (1989; 1998) og deres sosiale nettverksbaserte teorier om relasjons- og nettverksdannelser. Mødrenes kontekstuelle nettverk vil være arenaer i lokalsamfunnet der barna fungerer som fellesnevner, som barnehagen, åpen barnehage og barselgrupper. Her får kvinnene mulighet til å skaffe seg både brobyggende og sammenbindende sosial kapital. Jeg vil utforske om møteplassene der barna oppholder seg med mødrene sine potensielt sett kan oppheve ulikheter som etnisitet og status, og således tenkes å skape begge former for sosial kapital.

1.1 Forskningsspørsmål

Denne studien søker mer kunnskap om småbarnsmødres form for relasjons- og nettverksdannelse på felles møteplasser i lokalsamfunnet, og deres samhandling på tvers av etnisitet. Jeg ønsker å få innsyn i den sammenbindende og brobyggende sosiale kapitalen i en mer heterogen flerkulturell bydel som bydel Søndre Nordstrand, som skiller seg fra en relativt homogen befolkning. Studien stiller følgende spørsmål:

- 1. Hvilke former for sosiale relasjoner og nettverk har småbarnsmødre i lokalsamfunnet på Søndre Nordstrand?*
- 2. Hvordan skapes sosial kapital blant småbarnsmødre i en flerkulturell bydel?*
- 3. Hvordan kan sterke og svake bånd bidra til sosial integrasjon i et urbant lokalsamfunn?*

Nettverk, tillit og samhandling er sentrale indikatorer på sosial kapital (Putnam 2000; Ødegård mfl. 2014). Ved å rette oppmerksomheten mot mødrenes hverdagserfaringer og studere det som tas for gitt, kan vi utforske hvordan småbarnsmødrene skaper tillit og håndterer sosial kontakt. Derfor velger jeg å bruke kvalitativ metode, og har intervjuet mødrene. I tillegg har jeg tilgang til et kvantitativt datamateriale som blir brukt for å

sammenligne mine empiriske funn.

Forskningsspørsmålene over kan grupperes på følgende måte: For det første angir forskningsspørsmålene to ulike nivåer for undersøkelsen: mikro- og mesonivå. Mikronivå er en studie på individnivå. Gjennom intervjuer har småbarnsmødrenes situasjoner og relasjons- og nettverksdannelse på spesifikke arenaer blitt utforsket. I tillegg skal studien fange opp mulighetene for sosial integrasjon på et mesonivå, som består av nivået mellom individ og storsamfunnet. I denne masteroppgaven vil ”meso” bestå av lokalsamfunnet på Søndre Nordstrand, med fokus på delbydelen Holmlia.

1.2 Bakgrunn for oppgaven

Min masteroppgave er tilknyttet MultiRur-prosjektet under NIBR i Norge. MultiRur-prosjektet undersøker hvordan innvandring påvirker distrikts-Norge og hva distrikts-Norge betyr for innvandrere. Prosjektet fokuserer på hvordan man deltar i sivilsamfunnet som medborger, og hvilke prosesser som skaper inkludering og ekskludering i arbeidsmarkedet, boligmarkedet og lokalsamfunnet for både majoritet- og minoritetsbefolkningen. MultiRur-prosjektet har tatt utgangspunkt i tre små, rurale kommuner og én urban bydel i Oslo. Ved å inkludere en urban bydel i prosjektet kan man vise eventuelle felles betingelser for inkludering og ekskludering på mindre steder i distriktene og større steder i urbane områder.

Denne masteroppgaven tar utgangspunkt Oslo-bydelen Søndre Nordstrand, med vekt på Holmlias flerkulturelle lokalsamfunn. På samme måte som NIBR ser på inkludering og ekskludering blant majoritet- og minoritetsbefolkningen på ulike arenaer i rurale lokalsamfunn, er mitt formål å belyse det urbane perspektivet. Dette gjør jeg ved å se på hvilke forutsetninger som bidrar til samhandling blant småbarnsmødre på tvers av etnisk bakgrunn. Skole og barnehage er noen av treffpunktene som har blitt spesielt viktige for innvandrerkvinner, der de har mulighet til å få adgang til nettverk med lokale folk (Edwards 2004). I min studie er det like viktig å se på muligheten etnisk norske kvinner har til å få adgang til nettverk med etniske minoritetskvinner. Ved å undersøke hvordan mødrene snakker om nettverkene sine får jeg kjennskap til deres motivasjon til å skape sosiale kontakter, hvilke anledninger de har for å knytte bånd og hvilke utfordringer de har støtt på. Jeg har et ønske å studere hvilke tanker, holdninger og erfaringer de selv har om sosiale relasjoner på de lokale møteplassene. Grunnen til at jeg skiller mellom etnisk norske og etniske minoritetsmødre er at det kan gi interessante innsikter å se hvilke type tilgang de har til lokal relasjonsdannelse (se begrepsforklaring ”etnisk norsk” og ”etnisk minoritet” i kapittel 5.3).

1.3 Bydel Søndre Nordstrand

Søndre Nordstrand er den yngste bydelen i Oslo med 37 100 innbyggere i 2014, hvor 51 prosent av de bosatte er innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre (Wiggen mfl. 2015: 113). Bydelen består av seks delbydeler: Holmlia syd, Holmlia nord, Prinsdal, Bjørnerud, Mortensrud og Bjørndal. Bydelen har mange eneboliger, rekkehus og boligblokker og fremtrer som et svært barnevennlig område, med god tilgang til både natur og sjø. Fra delbydelen Holmlia tar det kun 12 minutter med tog inn til sentrum. Man skulle tro at alt lå til rette for at området skulle være et attraktivt sted å bo. I stedet har det oppstått en stigmatisering av området, som blir assosiert med dårlige levekår og høy kriminalitet (Ruud og Vestby 2011).

Holmlia har siden 80- og 90-tallet blitt forbundet med gjengmiljøer. Senest i 2014 ble gjengmiljøet på Holmlia omtalt i Kripos² rapport om organisert kriminalitet (Kripos 2014). Omtaler i media om delbydelen handler ofte om kriminalitet og vold (Klungtveit 2015; Jonassen og Dragland 2013). Det rasistisk motiverte drapet på den 15 år gamle Benjamin Hermansen i 2001 har satt dype spor. Mange forbinder Holmlia med denne tragiske hendelsen, selv om drapsmennene ikke var lokale (Halvorsen 2015).

I tillegg til sitt dårlige rykte står Søndre Nordstrand ovenfor en rekke utfordringer. Utdannings- og inntektsnivået er lavere enn gjennomsnittet for Oslo og bydelen har større levekårsproblemer enn bygjennomsnittet (Ruud og Vestby 2011:17). "Oslo Sør-satsingen" ble opprettet i 2006 som et samarbeid mellom stat og kommune for å styrke inkluderingen, folkehelsen og tryggheten i bydelen. Satsingen startet i 2007 og utgår i 2017 (Oslo kommune 2015). For å øke fellesskapsfølelsen og samholdet blant innbyggerne blir det avholdt mange arrangementer, som "Vær stolt-festivalen" og musikkarrangementet "United". Målsettingen er å skape sosiale møteplasser for alle (Ruud og Vestby 2011: 45).

NIBR kom i 2011 med en rapport om Oslo Sør-satsingen og utviklingen av Søndre Nordstrand. Rapporten kartla beboernes opplevelse av tilhørighet i bydelen og hva som kunne skape deltakelse i lokalsamfunnet, med hovedfokus på ungdom og beboere med minoritetsbakgrunn (Ruud og Vestby 2011). Studien viste at midler fra Oslo Sør-satsningen har bidratt til å fremme integrasjon og inkludering i bydelen ved å gi flere beboere mulighet til medvirkning og deltakelse gjennom lavterskeltilbud. Ressurser som gav informantene muligheter var økonomiske midler fra Oslo Sør-satsningen, ildsjeler som kunne gi råd innad i lokalmiljøet om hvordan man kunne delta på aktiviteter, sosiale nettverk som fungerte som en

² Kripos er en norsk politienhet som bekjemper organisert og annen alvorlig kriminalitet i Norge.

inngangsport for nye bekjentskap, og kunnskap om kulturelle forskjeller som kunne bidra til å minke misforståelser mellom folk. Det ble påvist et godt samhold blant ungdom, og kom frem at de hadde en opplevelse av å kunne være seg selv, noe om kan bidra til å skape en sosial trygghet og tilhørighet. Negative medieomtaler mente innbyggerne bidro til samhold og en følelse av fellesskap mot dårlige rykter (Ruud og Vestby 2011: 63-77).

1.4 Avgrensning og disposisjon

Studien avgrenses ved at jeg velger å fokusere på småbarnsmødres opplevelser, og erfaringer de får ved å skape relasjoner med andre mødre i lokalsamfunnet på tvers av ulike bakgrunn og på møteplasser som er relevante for dem. Jeg tar hensyn til at deres sosiale relasjoner kan strekke seg utover disse møteplassene, og utenfor lokalsamfunnet. Det som peker seg ut som det interessante i denne studien er likevel nettopp hvordan relasjoner kan skapes i en slik geografisk lokalitet, og hvordan det kan bidra til en god sosial integrasjonsprosess.

Mitt valg om å fokusere på mødre og ikke fedre handler i stor grad om min tilgang på intervjupersoner. Det er flest mødre som bruker og oppsøker møteplasser som barnehage, åpen barnehage og barselgrupper. En grunn til dette kan være at mødre tar ut hoveddelen av foreldrepermisjonen (Bringedal og Lappegård 2012), og at det blant minoriteter er vanligere at mødre er hjemmeværende og benytter seg av kontantstøtte³ (Egge-Hoveid 2014). Videre undersøkelser med fedre som informanter vil kunne gi viktige perspektiver på temaet.

Studien utelater den norske debatten om bruk av barnehage og kontantstøtte og mødrenes økonomiske status. Andelen mottakere av kontantstøtte er dobbelt så høy blant personer med etnisk minoritetsbakgrunn som i befolkningen ellers. Flere offentlige utvalg har anbefalt å fjerne ordningen av fordi den kan ha negativ effekt på kvinners arbeidsdeltakelse (ibid), og hindre integrering og likestilling (NOU 2011 nr. 14). Barnehage har en månedlig kostnad på 2580 kroner per barn (Antonsen 2015), og kan utgjøre store utgifter for familier med lav inntekt. Derfor har regjeringen innført en reduksjon i pris for familier med samlet inntekt på maks 473 000 kroner (Antonsen 2015). I tillegg er det lagt opp til gratis kjernetid for barn mellom fire til fem år, med 20 timer gratis bruk av barnehage i uken (St.meld. nr. 23 2007-2008). Bidraget er ment å få flere til å barn gå i barnehage, uavhengig av foreldrenes økonomi. Motstandere av kontantstøtten hevder at den kan hindre barns språkutvikling og integrering da de blir holdt borte fra barnehagen (Egge-Hoveid 2014). Denne debatten er

³ Kontantstøtte er en er en statlig ordning i Norge hvor man mottar et beløp på 6000 kroner i måneden i stedet for å ha barnet i barnehage. Tidsperioden for støtten er fra barnet er 13 til med 23 måneder, totalt 11 måneder (NAV 2006).

relevant og interessant for denne studien, men da mitt fokus har vært på mødrenes bygging av relasjoner og nettverk, har jeg valgt å ikke gå i dybden på dette aspektet.

Innledningsvis har leseren blitt introdusert for studiens tema og bakgrunn, teoretiske rammeverk og metodevalg. I neste del av oppgaven følger en beskrivelse om sosial integrasjon som begrep, og en presentasjon av tidligere forskning. Videre blir det gitt en inngående gjennomgang av oppgavens teoretikere og diskusjon av metode. Deretter vil teori og empiri bli koblet sammen, bestående av en todelt analyse på mikro- og mesonivå. Avslutningsvis vil jeg sammenfatte og diskutere funnene. Til sist vil jeg foreslå videre forskning på temaet småbarnsforeldre og integrasjon.

2. Sosial integrasjon

Integrasjon er et begrep som både er tvetydig og flerdimensjonalt, og kan inngå i både makro-, meso- og mikronivåer. I følge sosiolog Dag Østerberg (1991) er integrasjon en prosess der deltakerne blir gjort og gjør seg selv til deler av en helhet, der selve verbet betyr ”å gjøre fullstendig”. I denne studien inkluderer jeg både etniske minoriteter og etnisk norske (se begrepsforklaring ”etnisk norsk” og ”etnisk minoritet” i kapittel 5.3) fordi de samlet utgjør en helhet i samfunnet som gir muligheter til flerkulturell samhandling i hverdagslivet. I NOU nr. 14 (2011) *Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak* deles begrepet inn i fire ulike former for integrasjon: økonomisk, politisk, sosial og kulturell integrasjon. Her legges det til grunn at det som oppnås langs disse dimensjonene avgjør hvor vellykket integrasjonene er.

Integrasjonsprosessen er tosidig, innvandrere og majoriteten påvirker hverandre vekselvis, og til sammen vil de utforme samfunnet (ibid: 28). I sin bok ser sosiolog Grete Brochmann (2002: 30) på den andre siden integrasjon som en menneskelig prosess på mikronivå, der sosialisering gjennom normer og oppbygde forventninger kan gi riktig balanse og et sosialt fellesskap på samfunnets makronivå. Min innfallsvinkel i denne masteroppgaven har samme utgangspunkt som Brochmann (2002), der sosialisering i enkeltmenneskets lokale arenaer på mikronivå kan bidra til å skape samhold og tilhørighet i lokalsamfunnet på mesonivå.

Samhandlingen som skjer på tvers av grupper kan derfor ha potensial for sosial integrasjon.

Sosial integrasjon kan tolkes på ulike måter. Sosiolog Olav Korsnes mfl. (1997: 288) sier det er ”en prosess som fører til at ulike sosiale enheter forenes”. Foreningen mellom ulike etniske grupper kan skape flerkulturell samhandling som bidrar til å bygge tillit på tvers av ulikheter, der hver enkelt kan føle tilhørighet og fellesskap. NOU (2011 nr. 14: 28) betegner sosial integrasjon som deltakelse i sivilsamfunnet, i sosiale nettverk og i sosiale relasjoner og

mener det er viktig med møteplasser og aktiviteter lokalt for å få til en sosial integrasjon, der både etnisk norske og etnisk minoriteter kan samhandle.

3. Tidligere forskning

Jeg vil starte med å presentere tidligere forskning som er relevant for å belyse forskningsspørsmålene og studiens empiriske materiale. Jeg vil ta for meg tidligere studier av sosial kapital i flerkulturelle, urbane lokalsamfunn for å se hvordan begrepet kan danne et bilde på sosial integrasjon mellom majoritet og minoritetsbefolkningen (Ødegård mfl. 2014; Ruud og Vestby 2011). Videre vil forskning på etniske minoriteter og deres tilgang på nettverk og samhandling med majoritetsbefolkningen på arenaer som skole og nabolag, kunne vise til visse likhetstrekk til arenaene i min studie (Ryan 2011, Ryan og Mulholland 2014; Søholt og Lynnebakke 2015).

Sosialantropolog Marianne Gullestad har forsket på mødre i Norge. I hennes bok *Kitchen-table Society* (1984) studerte hun unge mødre og deres hverdagsliv i en urban by, for å forstå deres livsstil, uavhengighet og hvordan de vedlikeholdt sine nettverk. Både norsk og internasjonal forskning på mødre med et fokus på sosiale nettverk og relasjonsbygging har blitt gjort, men disse studiene er ikke i så stor grad forbundet med begrepene sammenbindende og brobyggende sosial kapital (Putnam 1993, 2000). Begrepene til Putnam har i stedet blitt kritisert (Ryan 2011) for å være for enkle og lite egnet til å beskrive sammensatte og varierte sosiale nettverk. Jeg mener likevel at det er fruktbart å benytte seg av disse begrepene fordi de vil bidra til å belyse forskningsspørsmålene og gi et godt bilde på småbarnsmødrenes muligheter for sosial integrasjon i lokalsamfunnet.

3.1 Tidligere forskning på sosial kapital i flerkulturelle lokalsamfunn i Norge

Sosiolog Guro Ødegård (mfl. 2014) har studert hvordan integrasjon kan skapes gjennom sivilsamfunnet i flerkulturelle lokalsamfunn gjennom deltakelse i foreningsliv i Norge. Deres fokus ligger i hvordan sosial kapital fungerer som en ressurs som rommer tilgang til nye nettverk. De trekker frem personers perspektiver og syn på integrasjon gjennom det lokale sivilsamfunnet og undersøker om betingelsene tillit, nettverk og samhandling, som utgjør sosial kapital, kan bidra til å bygge nye fellesskap mellom minoritets- og majoritetsbefolkningen. Studien til Ødegård mfl. (2014) viser at brobyggende sosial kapital ikke utvikles av seg selv, spesielt ikke i lokalsamfunn der sosioøkonomiske, religiøse og kulturelle skiller er store, og hvor det formelle foreningslivet er svakt. Lokale myndigheter må fungere koordinerende og samle ressursene slik at ulike samfunnsaktører med ulik kompetanse møtes

på like premisser, enten det er snakk om formelle eller frivillige foreninger. Ved hjelp av Ødegård mfl. sin forskning får jeg et inntrykk av hvilken betydning sosial kapital har for sosial inkludering og for livskvalitet i flerkulturelle lokalmiljøer. På samme måte har Ruud og Vestby (2011) studert hva medvirkning og deltakelse i organisasjonsliv i Søndre Nordstrand har å si for innbyggernes sosiale kapital på bakgrunn av Oslo Sør-satsingen.

3.2 Tidligere forskning på flerkulturell samhandling og sosial integrasjon i Norge

Statsviter Susanne Søholt og migrasjonsviter Brit Lynnebakke (2015) har studert hvordan nabolag kan fungere som en arena for å bli kjent på tvers av ulike bakgrunn i Oslo. Ofte har det blitt antatt at etniske minoriteter bare vil bo i områder der folk har samme type bakgrunn som en selv, og at de ikke vil integrere seg. Etniske minoriteter i denne studien kom fra Tyrkia, Somalia og Polen. De fant ut at folk oftest ville bo i blandede nabolag som inkluderte etnisk norske fordi det ga muligheter for sosial integrasjon. I likhet med min studie som ser på potensialet for å danne relasjoner på tvers når mødre møtes på felles arenaer med barna sine, er nabolaget en arena som kan både vise vilje til og barrierer for samhandling og sosial integrasjon. Ved hjelp av Søholt og Lynnebakkes forskning vil jeg kunne påpeke visse fellestrekk videre i inn denne studiens møteplasser.

3.3 Tidligere forskning på etniske minoritetsmødre og deres nettverk

Begrepet sosial kapital må ses på med et kritisk blikk når det brukes om sosiale nettverk og relasjoner. Derfor vil jeg trekke frem sosiolog Louise Ryan (2011, 2014) som har studert hvordan høyt utdannede innvandrere i Storbritannia har tilgang til nettverk og sosiale relasjoner. Hun påpeker hvordan sammenbindende og brobyggende sosial kapital er mer kompleks og nyansert enn det Putnam beskriver. Hun mener det har blitt gitt utilstrekkelig oppmerksomhet på hva som skjer når relasjoner skapes, og hvilke type bånd som blir utviklet mellom personer involvert i "bli-kjent-prosessen". Sosiale nettverk kan forstås bedre ved å fokusere på forholdene mellom individene, hvilke arenaer de oppholder seg, og deres muligheter for å tilegne seg ressurser.

Til tross for at jeg velger å bruke begrepet sosial kapital i denne studien og ser på etnisk norske og etnisk minoritetsmødre, vil jeg ved hjelp av Ryan potensielt kunne påpeke fellestrekk ved etniske minoritetsmødres muligheter for å skaffe seg ressurser. Samtidig vil jeg se på hvordan etnisk norske har muligheter for å skaffe seg ressurser gjennom flerkulturelle nettverk. Vekselvirkningene mellom disse to dimensjonene vil kunne gi en utvidet forståelse og et nytt perspektiv på integreringsprosesser. Ryans utvalgsgrupper består

av ”høyt kvalifiserte innvandrere”⁴ fra Frankrike og Polen, hvor det kan tenkes at enkelte mødre i min studie har større og andre utfordringer fordi de kommer fra Asia, Mellom-Amerika og Afrika. Dette kan være fordi etnisk minoriteter fra blant annet Afrika kommer fra samfunn som skiller seg i større grad fra det norske samfunnet enn etniske minoriteter fra EU, med ulike normer, holdninger og verdier.

3.4 Mitt bidrag

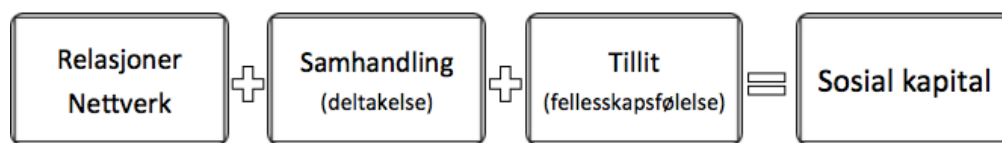
Mye av tidligere forskning på feltet har sett på hvordan sosial kapital kan skapes gjennom frivillig deltakelse og samhandling i organisasjons- og foreningsliv (Putnam 1993, 2000), der fokuset ligger på å inkludere de med minoritetsbakgrunn i samfunnet (Ødegård mfl. 2014; Ruud og Vestby 2011). Målet med et inkluderende samfunn er at alle skal gis muligheten for å oppleve sosial tilhørighet gjennom deltakelse i samfunnsliv (St.meld. nr 49. 2003-2004). Muligheten for å bygge nettverk og relasjoner mellom ulike grupper i organisasjoner er stor fordi det oppholder seg mange medlemmer med ulik etnisitet, språk og kulturbakgrunn. Putnam (2000) inkluderer mange former for uformelle forbindelser i boken *Bowling alone*. Arenaene består av deltakelse i formelle organisasjoner, men også blant naboer, venner og kolleger som er potensielle kilder til sosial kapital. Uformelle relasjoner utenfor organisasjonslivet kan derfor vise hvordan samhandling kan gi muligheter for å skape tillit mellom ulike etniske gruppe i et flerkulturell lokalsamfunn. Putnam ser i stor grad på hva deltakelse har å si generelt for et individ- og samfunnsnivå, og vektlegger hvordan sivile foreninger er sentrale verdiformidlere som bidrar til å forme sine medlemmer. I denne masteroppgaven er jeg interessert i hvordan den enkelte kan bli en del av et nettverk og hvilke muligheter småbarnsmødre har for samhandling.

Tidligere forskning på mødre og deres nettverk og relasjoner konsentrerer seg om de med minoritetsbakgrunn (Ryan 2011, Ryan og Mulholland 2014) eller unge mødres livsstil, uavhengighet og vedlikeholdelse av nettverk (Gullestad 1984). Mitt bidrag i denne masteroppgaven vil være basert på kvalitativ metode som inkluderer kvantitativ data, med småbarnsmødre med både etnisk norsk og etnisk minoritetsbakgrunn i et urbant lokalsamfunn. Jeg vil ved hjelp av begrepene sammenbindende og brobyggende sosial kapital se hvordan småbarnsmødrene kan skape sosial integrasjon på et mikronivå. I tillegg vil jeg se om det finnes andre forutsetninger som kan påvirke sosial integrasjon i positiv eller negativ retning på mesonivå.

⁴ Betegnelsen ”høyt kvalifiserte innvandrere” kommer fra Eurostat Statistics Explained og betyr innvandrere fra EU som har fullført en høyere utdanning eller har en jobb som tilsier at de skulle hatt en utdanning.

Samhandling på mikro- og mesonivå har potensial til å skape tillit og nettverk, med andre ord sosial kapital. Småbarnsmødre med ulik bakgrunn har ofte tilknytning til lokale arenaer hvor barna står som en sentral fellesnevner for sosial kontakt. Derfor blir det naturlig å undersøke nettverk som involverer småbarnsmødres barneomsorg og engasjement, som på mange måter kan være like aktuelle arenaer for brobyggende sosial kapital som frivillig deltakelse i foreningslivet. Her kan grad av sosial integrasjon vises ved deres handlinger i hverdagslivet. Arenaene de oppholder seg på kan bidra til regelmessig samhandling med andre småbarnsmødre utenfor deres eget familieliv.

Sosial kapital er et bredt begrep derfor vil jeg konsentrere meg om disse tre faktorene som til sammen danner grunnlag for sosial kapital:



Figur 1. Tre faktorer Putnam mener bidrar til sosial kapital

- *Relasjons- og nettverksdannelse*: Sterke og svake sosiale bånd
- *Samhandling*: Deltakelse på lokale arenaer
- *Tillit*: Holdninger og verdier som skaper fellesskap

4. Teori

I dette kapittelet vil jeg presentere den teoretiske retningen som har gitt inspirasjon til å finne egnede begreper til forskningsspørsmålene og analysen av mitt empiriske materiale. Gjennom å synliggjøre og tolke intervjupersonenes opplevelser og erfaringer vil begrepene fungere som verktøy for å forstå deres sosiale kapital. Det finnes en rekke ulike tilnærminger og teorier som forsøker å forklare hva sosial kapital innebærer. Jeg vil først starte med å introdusere grunnleggere av begrepet sosial kapital, deretter løftes frem teoretikere som har utviklet det videre. Min studie tar utgangspunkt i et urbant flerkulturelt lokalsamfunn. Teoretikere som belyser både det moderne samfunn og folks tilknytning til stedet, og personers sosiale relasjon- og nettverksdannelse vil bidra til en større forståelse av betydningen av sosial kapital i rammen av min masteroppgave.

4.1 Sosial kapital

Sosiologer bak begrepet sosial kapital er blant annet Pierre Bourdieu (1986) som beskriver fire ulike kapitalformer: økonomisk, kulturell, symbolsk og sosial kapital. Hans teori utgår fra

det franske klassesamfunnet. Han ser på hvordan sosiale aktører skaper posisjoner ved hjelp av mengden av deres kapitaler og hvilke strategier de benytter for å nå sine mål. Spesielt er sosial kapital en prosess blant aktører som har høy sosial status, der de er medlem av grupper med høye titler som besitter alle kapitalformene. Innad i gruppen gir de bekreftelse og anerkjennelse og bidrar til å reprodusere ulikhet og maktforskjeller i samfunnet (ibid). Bourdieus teori om sosial kapital kan karakteriseres som en idé om de privilegerte klassers goder, der alle kapitalformene har bakgrunn i økonomisk kapital.

James Coleman (1990) mener at oppbygging av sosial kapital skjer som en tilfeldig følge av menneskers målrettede handlinger og bevisste valg, og er en ressurs innvevd i relasjonene mellom aktørene. I utgangspunktet studerte Coleman sosial kapitalbegrepet for å studere dens effekt i dannelsen av humankapital i betydning til skoleprestasjoner. Sosial kapital defineres av dens funksjon til å gi ressurser som springer ut av sosiale relasjoner (Coleman 1990). Dette innebærer forpliktelser, informasjonsutveksling, normer og sanksjoner. Ressursene er produktive og gjør det lettere for aktører eller grupper å gjennomføre målrettede handlinger. Utvidelsen av Colemans perspektiv leder oss til statsviteren, Robert Putnam.

I boken *Bowling alone* har Putnam (2000) med hjelp av begrepet sosial kapital forsøkt å se hvordan formelle og uformelle relasjoner og nettverk er med på å bidra til involvering og deltakelse i lokalsamfunnet i USA. Tittelen på boken er et uttrykk for hans bekymring for nedgang av deltakelse, som kan gå utover individets og samfunnets fellesskapsfølelse, gjensidighet og tillit. Man ender opp med å ”bowle alene” fordi folk bruke mindre tid på sportsaktiviteter sammen med andre og i stedet mer tid på sport på TV alene (Putnam 2000: 113). Det blir et symbol på et individualisert samfunn, med en nedgang av gemeinschaft-pregede relasjoner der utfordringen er å få tilbake et felleskap man samhandler i. Generelt kan sosial kapital beskrives som: ”(...) social networks and the associated norms of reciprocity and trustworthiness” (Putnam 2007: 137). Putnam vektlegger i beskrivelsen altså viktigheten av (generalisert) gjensidighet og tillit, fordi det vil kunne føre til et større samhold og fellesskap, som igjen vil kunne bidra til økt deltakelse i lokalsamfunnet (Putnam 2000: 136-137). Generalisert gjensidighet betyr at man gjør noe for fellesskapet uten å forvente å få noe tilbake, men antar at andre vil gjøre noe for deg i fremtiden. Generalisert tillit bygger på et implisitt felles sosialt nettverk der man stoler på sin medmennesker. I motsetning til USA har ikke tillitsnivået i Norge vist en nedgående kurve (Ødegård mfl. 2014). Generalisert tillit er svært høy i Norge (Barstad og Sandvik 2015; Vrålstad 2012). Flertallet av kvinnene på Holmlia fra spørreundersøkelsen tilknyttet MultiRur-prosjektet mente man kunne stole på folk

flest i området (Se tabell 5 i appendiks). Dette gjør at min studie vil stille seg annerledes enn Putnams studie av USA fordi Norge har høy generalisert tillit. Med dette utgangspunktet kan det gi en indikator på hvordan småbarnsmødrene i min studie har mulighet til å skape brobyggende relasjoner basert på den generaliserte tilliten som eksisterer blant beboeren på Holmlia (Søndre Nordstrand).

I følge Putnam (2000) refererer sosial kapital til både individ- og samfunnsnivå; på individnivå kan en få kapital ved nettverksforbindelser som gir innpass og fungerer som døråpnere. Gjennom sosiale ansikt-til-ansiktmøter skapes det sosiale bånd av tillit mellom individene. Sosial kapital nyttiggjør tilliten som oppstår i disse nettverkene ved at den skaper tilhørighet og fellesskap blant medlemmene. På samfunnsnivå viser begrepet til egenskaper ved et samfunn og "(...) dets sammenbindende kraft og grad av solidaritet" (Ødegård mfl. 2014: 39). Putnam skiller sosial kapital som sammenbindende og brobyggende. Sosial kapital som sammenbindende finner vi i grupper hvor folk står hverandre nær og ligner hverandre, der man utelukker andre utenfor gruppen:

Bonding social capital, by creating strong in-group loyalty, may also create strong out-group antagonism (...) we might expect negative external effects to be more common with this form of social capital (Putnam 2000: 22-23).

Denne formen for kapital har en ulempe fordi den kan bidra til ekskludering av personer utenfor gruppen, men er likevel nødvendig fordi kapitalen gir støtte og tilhørighet til medlemmene innad i gruppen, og denne type tilhørighet er viktig i betydningen "å klare seg i hverdagen" (Putnam 2000: 22-23).

Putnam (2000: 22-23) sier videre: "Bridging networks, by contrast, are better for linkage to external assets and for information diffusion." Brobyggende sosial kapital fremheves midlertidig altså som viktig for å bygge gode lokalsamfunn, som skapes ved åpenhet overfor personer og grupper som ikke er lik en selv. Denne kapitalen skaper ressurser som består av ny informasjon, sosial kontakt og samhandling, som skaper tillit mellom ulike grupper. Spesielt viktig er den for "å komme seg frem i livet" hevder Putnam (ibid) og viser til sosiolog Mark Granovetters *Strength of weak ties* (1973) der svake bånd kan bidra med ny informasjon og tilgang til andre sosiale grupperinger. Imidlertid er ideen om brobyggende sosial kapital at den vises på et samfunnsnivå i form av generalisert gjensidighet og tillit. Det kan gjøre samfunnet mer gemeinschaft- enn gesellschaftpreget.

Sosiolog Nan Lin (2001) mener sosial kapital best kan forstås i en kontekst som er et sosialt nettverk, der aktører får tilgang til og bruker ressurser gjennom sine sosiale nettverk. Hans definisjon på sosial kapital er: "(...) the resources embedded in social networks accessed

and used by actors for actions” (Lin 2001: 25), altså en ressurs forankret i sosiale nettverk tilgjengelig for og brukt av aktører gjennom handling. Aktøren har strukturelle muligheter og begrensinger, og vil i stor grad påvirkes av hvilke iboende ressurser han eller hun har fra før. Dette kan være ulike antall nettverk man er medlem av eller hvilken sosial posisjon man er i for å kunne gi og få ressurser. Skillet mellom Lin og Putnam er interessant fordi Lin vektlegger personers intensjon for samhandling i nettverkene og deres forutsetninger som foreligger i posisjonen man har i den gitte sosiale strukturen. Her samhandler man enten fordi man vil opprettholde sine nettverk og ressurser, og kalles for *homophilous-nettverk*, eller så vil man ha tilgang til nye nettverk som inkluderer personer med bedre ressurser enn seg selv og kalles for *heterophilous-nettverk* (ibid: 47-48). Putnam derimot er opptatt av hvordan deltakelse i nettverk skaper ressurser som generalisert gjensidighet og generalisert tillit som igjen kan bidra til et fellesskap på tvers av ulikheter, og som deretter gjenspeiles på et samfunnsnivå. Lins perspektiv kan synliggjøre om småbarnsmødrenes etnisitet og deres sosiale status har betydning for tilegnelsen av sosial kapital, mens Putnams’ perspektiv vil kunne belyse hvordan relasjoner og nettverksdannelse i lokalsamfunnet kan bidra til sosial integrasjon.

Begreper på sosial kapital og sosiale nettverk			
	Putnam	Granovetter	Lin
Individuelle grupper - Likhet	Sammenbindende sosial kapital	Sterke bånd	Homophilous
Kollektive grupper -Ulikhet	Brobyggende sosial kapital	Svake bånd	Heterophilous

Tabell 1. Begreper på sosial kapital og nettverk i individuelle og kollektive grupper

4.2 Lokale fellesskap i et urbant samfunn: sterke og svake bånd

Ved hjelp av å bruke begrepet sosial kapital kan vi få et bilde på hva som binder enkeltmennesker til andre i sosiale nettverk og fellesskap. På samme måte kan Tönnies’ begrepspar *Gemeinschaft* og *Gesellschaft* (1887) brukes til å se hva som skaper samhold eller avstand mellom folk. Hans oppmerksomhet var rettet mot felles bosted, tilhørighet og samhold. *Gemeinschaft* bygger på personlige relasjoner, nærhet og følelser mellom mennesker som opptrer i forhold til hverandre. Dette kan settes i kontekst med den sammenbindende sosiale kapitalformen, der en danner relasjoner basert på stabilitet, trygghet og likhet. *Gesellschaft* er en motsetning til *Gemeinschaft*, hvor nære relasjoner er noe fremmedartet. Relasjonene er upersonlige og begrensede, og dette begrepet kan ses i sammenheng med brobyggende sosial kapital. Denne kapitalformen er basert på svake bånd,

hvor formelle og upersonlige relasjoner fungerer som en døråpner til nye sosiale grupper. Likevel trenger ikke løse bånd nødvendigvis å være upersonlige. Det finnes bekjentskaper og nettverk utover det nære, som eksempelvis tidligere kolleger, naboer eller folk du treffer i barnehagen eller på butikken som kan være betydningsfulle. Tönnies generaliseringen av nære og svake bånd er i virkeligheten svært kompleks, derfor vil jeg sette hans begrepspar i sammenheng med Granovetters (1973, 1983) teori om *The strengths of weak ties*.

Granovetters (1973) teori om styrken i svake bånd settes i sammenheng med sosial og profesjonell mobilitet, der svake bånd vil gi muligheter for tilgang til nye nettverk og informasjon. Jeg velger å ta denne teorien videre inn i de aktuelle arenaene i min studie, og vil se om det er et potensial for at det oppstår sterke og svake relasjoner mødrene imellom. Jeg vil belyse hvilken rolle de svake båndene spiller i småbarnsmødrenes liv og hvilke ressurser det gir dem å ha denne uforpliktende kontakten. Svake bånd har begrenset forpliktelse for den enkelte, noe som gir en person frihet til å forholde seg til dem slik man måtte ønske. Likevel vil verdien av svake bånd være avhengig av den sosiale plasseringen som aktørene er involvert i, og i hvilken grad de er i en posisjon til å benytte seg av potensialet som ligger i de svake båndene for å skaffe nyttig informasjon (Granovetter 1983: 207). Videre hevder Granovetter (1973) at sterke bånd er bundet sammen av sterke relasjoner, som familie eller nære venner, der man ofte har lik sosial status og like interesser. Sterke bånd kan derfor fungere dårlig som ”bro” mellom ulike nettverk. I likhet med Putnam (2000) har Granovetters bro-funksjon best virkning når det gjelder svake bånd, som binder folk fra ulike sosiale grupper sammen. Et av mine mål i denne oppgaven er nettopp å finne ut om felles møteplasser der mødre er sammen med barna sine kan bidra til sosial integrasjon i lokalsamfunnet. Derfor blir svake bånd som brobyggende funksjon viktig å belyse.

Sosiolog Claude S. Fischer (1977) har studert hvordan sosiale relasjoner utvikles og påvirkes i et urbant samfunn. Dette perspektivet er sentralt for oppgaven da jeg er knyttet til MultiRur-prosjektet og har valgt et urbant perspektiv. Fischer har studert hvilken rolle tilknytning til stedet har for det moderne sosiale livet. Ideen om at fellesskapet forsvinner med utviklingen av det moderne samfunnet, som Tönnies (1887) var bekymret over, mener Fischer det derimot eksisterer en mulighet og en variasjon av fellesskap og sosiale bånd også på urbane steder. Søndre Nordstrand har som sagt utviklet mange tiltak i forbindelse med Oslo Sør-satsningen, der målet er å skape et fellesskap i lokalsamfunnet. Dette kan bidra til å skape tillit mellom beboerne og styrke tilknytningen og stoltheten for stedet. Gjennom de lokale møteplassene vil jeg få innblikk i småbarnsmødrenes lyst og evne til å skape relasjoner lokalt i et urbant lokalsamfunn.

4.3 Sosial samhandling og sosiale relasjoner

I følge sosiolog Graham Allan (1989) søker vi mot andre som har trekk og egenskaper som likner våre egne. Det er enkelt å kommunisere med noen som er relativt lik oss kulturelt og sosioøkonomisk. Når avstanden er liten snakker man samme språk og harmonerer når det gjelder livsstil, holdninger og normer. Dette kan være med på å skape nære uformelle relasjoner som utgjør grupperinger av folk som er lik en selv, altså sammenbindende sosial kapital. Likevel er det viktig å påpeke at sosial likhet ikke nødvendigvis er en tilstrekkelig forutsetning for nære relasjoner. Selv om man har samme type livsstil og holdninger er det essensielt at man liker hverandre og har kjemi seg imellom for å holde sammen som venner eller gruppe.

Uformelle relasjoner bestemmes også av utenforstående sosiale faktorer som kjønn, klasse, arbeidsstatus og geografi (Allan 1989). Sett i lys av dette kan vi se at småbarnsmødres relasjoner påvirkes av om de er hjemmeværende eller yrkesaktive, av deres sosiale status og hvor de er bosatt. De strukturelle faktorene legger føringer på hvem en blir kjent med fordi det former en persons umiddelbare sosiale miljø. I følge sosiologene Scott Feld og William C. Carter (1998) er det store sjanser for at man utvikler vennskap i arenaer der en møtes ofte. Dette kan være alt fra nabolaget, i organisasjonsliv eller gjentatte møter med familien. Småbarnsmødrenes lokale fellesarenaer og deres hyppige kontakt kan gi et potensial for nettverk og relasjonsdannelse dem imellom. Møteplassene kan bidra til at de blir kjent med småbarnsmødre med forskjellig bakgrunn og kan skape brobyggende sosial kapital. Fordi sosial kapital tilegnes gjennom formelle og uformelle nettverk, er det interessant å se på småbarnsmødrenes motivasjon og engasjement for å skape sosiale bånd, og hvordan slik sosial interaksjon skjer i deres lokale nettverk.

Tillit, normer, nettverk, gjensidighet og engasjement er alle indikatorer på sosial kapital, der tillit blir spesielt vektlagt i tidligere forskning (Ødegård mfl. 2014). Ved å utforske småbarnsmødrenes nettverk, vil jeg få tilgang til deres sosiabilitet, der lyst og evne til å ha kontakt med andre mennesker vil kunne få betydning for deres nettverk og utvikling av relasjoner. For å forklare mekanismene som inngår i nettverk og relasjoner vil jeg anvende meg av sosiolog Per Morten Schiefloe (2003) sine begreper. Spesielt er det fire faktorer som vil bli vektlagt; sosial arena, samhandlingsgrunnlag, tid og kontinuitet og sosial likhet.

4.4 Oppsummering

Hensikten med dette kapitlet har vært å vektlegge teoretiske refleksjoner. Sosial kapital på mikronivå vil jeg med hjelp av nettverksteoretikerne Lin, Granovetter, Feld og Carter, Allan

og Schiefloe analysere mødrenes motivasjon for sosial samhandling og tilegnelse av ressurser. Sosial kapital på et mesonivå blir hovedsakelig analysert ved hjelp av teoretikerne Putnam, Tönnies og Fischer når jeg diskuterer potensialet for sosial integrasjon. Her vil det også vil forekomme innslag av sistnevnte nettverksteoretikere. Svake bånd og brobyggende sosial kapital er relativt like i betydning da de begge rommer samhandling og nye ressurser på tvers av ulike nettverk. Dette vil gi muligheter for å skape sosial integrasjon.

Som nevnt innledningsvis er begrepet sosial kapital inspirert av Putnams oppdeling av sammenbindende og brobyggende sosial kapital. Det er fordi jeg mener hans bruk av begrepene er bedre egnet til å se hvilke ulike typer nettverk som utvikles i et flerkulturelt lokalsamfunn enn Bourdieus fokus på klasseperspektiv der sosial kapital stammer fra økonomisk kapital. Jeg mener også Putnam med brobyggende sosial kapital og Granovetters svake bånd samlet vil belyse bedre muligheten for sosial integrasjon, da disse kan romme dimensjoner som samhandling og hvordan nye ressurser på tvers av ulike grupper skapes, til forskjell fra Coleman og Bourdieu som mener oppnåelsen av kollektiv sosial kapital blir skapt og reproduisert i grupper gjennom tette eller lukkede nettverk.

5. Valg av metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for metodiske refleksjoner og utfordringer som oppsto under arbeidet. Jeg vil presentere hvilke metode jeg har valgt, studiens datamateriale og hvordan datainnsamlingen har foregått. Det vil gi en forforståelse om hvordan jeg har valgt å gå frem, refleksjoner underveis og om valgene som har blitt gjort. Min studie er basert på:

- Kvalitative data som består av 18 intervjuer med småbarnsmødre
- Kvantitativ data som består av en spørreundersøkelse fra delbydelen Holmlia (i bydelen Søndre Nordstrand i Oslo) i forbindelse til MultiRur-prosjektet ⁵
- Statistikk om bydelen Søndre Nordstrand fra Statistisk sentralbyrå (SSB)

5.1 Kvalitativ og kvantitativ metode

Jeg har gjennomført 18 dybdeintervjuer med småbarnsmødre som bor i bydelen Søndre Nordstrand i Oslo. Formålet var å besvare forskningsspørsmålene om hvilke former for nettverk og relasjoner småbarnsmødre har i Søndre Nordstrand, om det skapes tillit gjennom samhandling dem imellom, og om det er potensial for sosial integrasjon innad i arenaene på

⁵ Den kvantitative metoden ble gjennomført høsten 2014 av Respons Analyse på oppdrag fra NIBR i tre distriktskommuner og Holmlia delbydel, Søndre Nordstrand, som del av MultiRur-prosjektet finansiert av VAM-programmet i Norges forskningsråd. I Holmlia ble undersøkelsen gjennomført som telefonintervjuer med både etnisk minoriteter og etnisk norske.

mikronivå, og i lokalsamfunnet på et mesonivå. Fordi jeg ønsker å forstå småbarnsmødrenes opplevelse av å bo i en flerkulturell urban bydel og deres sosiale relasjoner, var det naturlig å snakke med småbarnsmødrene selv. På den måten kunne de få muligheten til å dele sin virkelighetsforståelse av et flerkulturelt lokalsamfunn. Gjennom en kvalitativ tilnærming vil jeg kunne få en inngående forståelse av sosiale fenomener gjennom detaljerte og fyldige data om personer og situasjoner (Thagaard 2003). Fordi studiens utgangspunkt i stor grad handler om personlige refleksjoner hos småbarnsmødre, var intervjusamtaler den mest hensiktsmessige forskningsmetoden. Intervjuet gir mulighet til å innhente småbarnsmødrenes beskrivelser og tolkninger av sin livsverden (Jacobsen 2005). Ved å ta utgangspunkt i intervjupersonenes perspektiver og refleksjoner var det et naturlig valg for meg å velge dybdeintervju for å få svar på forskningsspørsmålene. Det ble stilt åpne spørsmål fra to intervjuguider (vedlegg 1 og 2 i appendiks), noe som gjorde at intervjuformen ble semistrukturert, der det var rom for oppfølgingsspørsmål. Til tider kunne intervjuet spore av, og jeg fikk ny informasjon om andre temaer jeg ikke hadde tatt med i intervjuguiden. Dette var med på å opprettholde en naturlig flyt i intervjuene jeg hadde med småbarnsmødrene, hvor også de kunne stille spørsmål tilbake til meg. Slik sett kunne de bære preg av å være en mer dialogbasert samtale.

Jeg har hatt tilgang til et kvantitativt datamateriale fra MultiRur-prosjektet. Jeg studerte spørreskjemaet og variablene til dette prosjektet før jeg utarbeidet min egen intervjuguide og de ga inspirasjon til videreutvikling av spørsmål. Totalt var det 401 respondenter som hadde svart på spørreundersøkelsen, hvor 222 av dem var kvinner. Av disse var det totalt 126 mødre (kvinner som bor med barna sine), 63 med etnisk minoritetsbakgrunn og 63 med etnisk norsk bakgrunn. Jeg brukte programmet SPSS for å lage tabeller som inneholdt antall og prosentandel (se tabeller 3-10 i appendiks). Tallene ga meg en indikator på om det var ulik opplevelse av stedet og beboerne blant etnisk norske og etnisk minoritetsmødre, og om dette kunne underbygge, avkrefte eller nyansere mine kvalitative funn. Derfor var nødvendigheten av kvalitativ metode stor fordi dybdeintervjuene ga meg innsikt og forståelse om hvordan de oppfatter å være småbarnsmor i et flerkulturelt lokalsamfunn. Ved å bruke intervju som forskningsmetode kunne intervjupersonene velge å svare på spørsmålene jeg stilte med sine egne ord. Dette ga meg unike og individuelle forståelser av deres egen situasjon som småbarnsmødre, noe jeg ikke ville fått gjennom en kvantitativ spørreundersøkelse. Ved å anvende både kvalitativ og kvantitativ metode de kan utfylle hverandre og gi ulike vinklinger på et tema, som vil gi et mer helhetlig bilde av fenomenet (Jacobsen 2005: 168).

5.2 Kritikk av metodene

I følge Jacobsen (2005) blir kvantitativ metode kritisert for å redusere mennesker til objekter, der avstanden blir så stor at det ikke er mulig å tilegne seg forståelse. Spørreundersøkelser kritiseres for å være individualistiske, og ikke tar hensyn til sosiale forhold. Jacobsen (2005: 40) argumenterer at slike undersøkelser er i seg selv individualistiske, men inneholder ofte spørsmål angående personers situasjon. I mitt tilfellet gir spørreundersøkelsen fra MultiRur-prosjektet informasjon om blant annet småbarnsmødrenes opplevelse av bydelen og hvor lett man synes det er å komme i kontakt med folk. Dermed kan slike undersøkelser klargjøre i hvilken grad adferd og holdninger varierer fra situasjon til situasjon, og om det er ulike oppfattelser blant etnisk norske og etniske minoritetsmødre.

I kvalitativ metode er nærhet et viktig element for å kunne oppnå forståelse for andres menneskers oppfatninger av virkeligheten (ibid: 39-40). Men maksimal nærhet, ”go native” kan føre til at forskeren mister evne til kritisk avstand der den analytiske evnen blir svekket (Sjöberg 2008: 32-33). I min studie har det blitt forsøkt å balansere de to idealene. Fordi nærhet er nødvendig for å forstå intervjupersonenes virkelighet, mens avstanden er viktig for å sette intervjupersonenes oppfatninger inn i et overordnet perspektiv (Jacobsen 2015: 40).

5.3 Innhenting av intervjupersoner og rekruttering

Jeg velger å bruke begrepet ”etnisk norsk” som samlebetegnelse på personer uten innvandrerbakgrunn og består av norskfødte med norskfødte foreldre. ”Etnisk minoritet” er en samlebetegnelse på personer som er født både i utlandet og Norge av to utenlandske foreldre, og dekker det Statistisk Sentralbyrå (Wiggen mfl. 2015) kaller ”norskfødte med innvandrerforeldre”, ”innvandrere” og ”personer med innvandrerbakgrunn”. Jeg gjør denne inndelingen for ordens skyld, men er klar over at særlig de med lang botid i Norge kan definere seg selv i form av to nasjonaliteter som eksempel norsk-iraker. Andre som er født i Norge, ser seg selv som nordmenn, mens de med kortere opphold i større grad identifiserer seg med hjemlandet. I min studie er to av intervjupersonene født i Norge med utenlandske foreldre, ni er født i utlandet og har innvandret til Norge som flyktning eller gjennom familiegjenforening. Intervjupersonene har til sammen ni ulike etniske bakgrunner. Landbakgrunnene er Norge, USA, Tyrkia, Irak, Nicaragua, Somalia, Gambia, Pakistan og Marokko. Syv av småbarnsmødrene er etnisk norske og elleve har etnisk minoritetsbakgrunn.

Jeg benyttet meg av en strategisk utvelgelse av møteplasser jeg trodde det var mest sannsynlig å møte småbarnsmødre. Strategisk utvalg betyr i følge Thagaard (2003: 53) at intervjupersonene ”har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategisk i forhold til

problemstillingen” (Thagaard 2003: 53). Først ringte jeg ledelsen ved Holmlia og Søndre Nordstrand helsestasjon og Fjeldlund åpen barnehage.⁶ Senere tok jeg kontakt med Holmlia kirke etter et tips fra en av mødrene jeg intervjuet. Deretter besøkte jeg hvert enkelt sted, hvor lederne introduserte meg til småbarnsmødrene som befant seg der. Jeg fikk si noen ord selv der jeg fortalte hva jeg studerte og at jeg var interessert i småbarnsmødrenes perspektiver og opplevelser av bydelen. Etter introduksjonen tok jeg kontakt med småbarnsmødrene og ga dem et informasjonsskriv om meg selv. I samme skriv fikk de også spørsmål om de hadde tid og anledning til å være med på et intervju med meg. De interesserte skrev seg opp på en liste med både navn, telefonnummer og e-postadresse. Da kunne jeg raskt komme i kontakt med dem på et senere tidspunkt for å avtale sted og tid som passet dem best. De fleste foretrakk at jeg sendte dem en sms, hvor de deretter kunne ta stilling til når og hvor vi skulle møtes, med hensyn til deres hverdagsrutiner. Den strategisk utvelgelsen av steder og intervjupersoner fungerte svært effektivt (Jacobsen 2005: 175; Thagaard 2003: 53).

	Etniske minoriteter (11)		Etnisk norske (7)		Total
	Antall	Navn/Land	Antall	Navn	
Barselgruppe (deltar i dag)	1	Kinis (Somalia)	3	Hanne Lene Britt	4
Barnehage	2	Aylin (Tyrkia/Norge) Kinsi (Somalia)	6	Lene Ingrid Tina Eli Britt Monika	8
Åpen barnehage	9	Maja (Irak) Hani (Irak) Areej (Marokko) Noor (Marokko) Sunita (Pakiastan)	0	Yonis (Somalia) Emma (USA) Bianca (Nicaragua) Aysha (Gamiba/Norge)	9

Tabell 2. Lokale arenaer

5.4 Intervjuguide

Intervjuguiden kan brukes som et hjelpemiddel og fungere som en grovskisse av hvilke emner som skal dekkes (Kvale 2009: 76). Jeg hadde tilgang til guiden som ble brukt i MultiRur-prosjektet, og kunne dermed hente inspirasjon derfra til utforming av mine egne spørsmål. Jeg lagde to ulike intervjuguider (se vedlegg 1 og 2 i appendiks). En for hjemmeværende småbarnsmødre som benyttet kontantstøtte eller var i foreldrepermisjon, og en annen for dem som var yrkesaktive og hadde barn i barnehage. Formålet med dette var å høre om småbarnsmødrene hadde ulike erfaringer, meninger og motivasjon for flerkulturell samhandling, på bakgrunn av om de var yrkesaktive eller hjemmeværende. På samme måte

⁶ Fjeldlund åpen barnehage er et gratis tilbud én gang i uken, og fungerer som en møteplass for barn og deres foreldre i delbydelen Holmlia.

som jeg skiller mellom etnisk norske og etniske minoritetsmødre, kan også mødre som er yrkesaktive eller hjemmeværende, uavhengig av etnisk bakgrunn, ha forskjellig tilgang til lokal relasjonsdannelse. Intervjuguiden ble endret etter hvert som jeg erfarte hvordan de fungerte i intervjusituasjonen. Noen spørsmål måtte forandres fordi intervjupersonene ikke forstod eller kjente seg igjen i det jeg spurte om. Dette kan ha påvirket informantene i selve intervjusituasjonen fordi jeg måtte forklare mer detaljert, og kan derfor ha virket mer som et ledende spørsmål enn et åpent spørsmål.

5.5 Gjennomføring av intervjuene

Alle intervjuene ble gjennomført i Oslo. Fem av intervjuene ble gjennomført på kafé eller kjøpesenter, åtte ble gjennomført i åpen barnehage, tre ble gjennomført hjemme hos informanten og to ble gjennomført på intervjupersonenes arbeidsplass. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd, og gjennomsnittets tiden for hvert intervju lå på omtrent 40 minutter.

Intervjuene ble gjennomført ulike steder ettersom småbarnsmødrene fikk bestemme selv hvor de ville møtes. Dette gjorde at intervjuene fikk ulik teknisk kvalitet avhengig av støy, og påvirket konsentrasjonen til intervjupersonene og meg selv. I åpen barnehage var barna tilstede under intervjuet, noe som kunne virke forstyrrende fordi mor ble distraheret når barnet hadde behov for oppmerksomhet. På en annen side kunne barna være med på å skape en avslappet tone, ved at det oppsto fine situasjoner som lek og latter. Å gjennomføre intervjuene i det offentlige rom bidro til å skape en uformell stemning, blant annet fikk intervjupersonene andre steder å hvile blikket ved tenkepauser. Risikoen ved å gjøre intervjuet på kjøpesenter eller kafé var at vi kunne møte på kjentfolk og at vi måtte forholde oss til andre besøkende gjester. Jeg bekymret meg over om reklame eller musikk over høyttalere skulle virke forstyrrende og eventuelt ødelegge opptaket jeg senere skulle transkribere. Dette viste seg å gå bra.

Opplevelsen av å gjennomføre intervjuer privat hos intervjupersonene var fint fordi det var færre forstyrrelser og intervjupersonene virket mer avslappet. Det bidro til en nær og god samtale hvor respondenten kunne dele mer enn hun kanskje ville gjort i et offentlig rom. Det samme gjaldt da jeg intervjuet en mor på arbeidsplassen hennes, hvor vi fikk sitte i fred og ro på kontoret.

Foruten to intervjuer med tolk, ble alle intervjuene gjort på norsk. Tolken var enten en venninne eller kjæreste som befant seg sammen med moren i åpen barnehage. Det var ikke planlagt at de skulle fungere som tolk eller skulle delta på intervjuet, men de befant seg i samme rom under intervjuene. De fungerte mer som en barnevakt, hvor intervjupersonen fikk

tid til å gjennomføre intervjuet i fred. Tolkene oversatte kun ved behov hvis intervjupersonen og jeg ikke forstod hverandre. Norskferdighetene blant de med etniske minoritetsbakgrunn varierte. Noen av dem uttrykte seg godt på norsk, mens andre slet mer med ord og formuleringer og hadde et begrenset vokabular. Jeg synes likevel de klarte å få frem sine synspunkter på en god måte, hvor jeg hjalp til med ord de lette etter underveis i intervjuet. Grunnen til at jeg ikke valgte å ha profesjonell tolk var fordi noen av mødrene ønsket å praktisere norsken sin, fordi de hjemme pleide å snakke morsmålet sitt. Noen var litt sjenerte, og syntes det kunne være utfordrende å bli intervjuet på norsk fordi de mente de ikke var gode nok i språket. Men språkbarrieren løsnet underveis og de kunne snakke relativt fritt med noen begrensinger.

Jeg kunne ha fått enda mer relevant informasjon hvis vi hadde brukt profesjonell tolk. Nyanserte svar ble forenklet på grunn av begrensninger i språkkompetansen og kan ha gjort at enkelte intervjupersoner stiller svakere enn andre i denne studien. Likevel mener jeg fordelene ved å ikke bruke tolk overskygger ulempene. En tolk kan virke forstyrrende for flyten i samtalen fordi alle spørsmål og svar går gjennom en tredje person, og ikke direkte mellom intervjupersonen og intervjuer. I tillegg kunne den uformelle tonen, som jeg etterstrebet, med intervjupersonen forsvinne, og således gjøre situasjonen mer formell og stiv.

5.6 Etisk diskusjon

Kvale (2009: 65-67) påpeker at etiske avgjørelser må foretas gjennom hele forskningsprosessen, dette for å ta mest mulig hensyn til de involverte og til situasjonen som skal utforskes. Studien er meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) og tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven (NSD 2015). I en intervjuundersøkelse er det nødvendig å innhente informert samtykke fra intervjupersonene. I forkant av intervjuene ga jeg intervjupersonene et skriv med navnet ”Undersøkelse: Småbarnsmødre på Søndre Nordstrand” som beskrev hva jeg ville undersøke. Skrivet inkluderte også en mal utarbeidet av NSD om viktigheten av personenes konfidensialitet, anonymisering av personlige opplysninger og deltakernes mulighet til å trekke seg før, under eller etter forskningen. Jeg opplyste også om at det ikke skal være mulig å identifisere dem i den endelige publikasjonen, og ingen andre skal ha innsyn i datamaterialet før det er anonymisert. Jeg fortalte at intervjuene ble tatt opp på båndopptaker, og at opptaket ville bli slettet etter prosjektets slutt. I begynnelsen av hvert intervju ble det tydeliggjort et samtykke mellom meg og respondenten, ved at de ga meg et muntlig ”ja” til å være med på undersøkelsen. For å forsikre anonymitet blant intervjupersonene endret jeg navnene deres til fiktive navn, men beholdte alderen for de

som syntes det var greit. Hvis intervjupersonene snakket om barna sine med navn byttet jeg ut navnene deres med ”datteren” eller ”sønnen”.

Jeg måtte også tenke over hvilke konsekvenser studien kunne ha for personene som er involvert. Intervjupersonene skal ikke ta skade av å delta i denne studien, og det er jeg som har ansvar for å sikre deres interesser gjennom forskningsprosessen. Jeg har derfor bedt om godkjennelse og sendt alle sitat som er brukt i oppgaven til den aktuelle intervjupersonen. Dette for å forsikre at de ikke opplever at jeg fremstiller deres perspektiver feil eller misvisende.

5.7 Min rolle som forsker

Når man starter en forskningsprosess går forskeren alltid inn med egne verdier og tolkninger av virkeligheten (Sjöberg 2008). Siden jeg valgte å intervju både etnisk norske og etnisk minoritetsmødre, og selv er opprinnelig etnisk norsk ville det kunne påvirke mine relasjoner til intervjupersonene. I den innledende fasen sier Sjöberg (2008: 32) at forskeren utgår fra sine egne referanserammer, med sin egen forutinntatthet, og kulturelle bagasje. Som etnisk norsk snakker jeg samme språk og har samme kulturelle bakgrunn som de etnisk norske mødrene, noe som kan gjøre det lettere for meg å sette meg inn i deres tankesett. Ved å intervju personer som har en annen kulturell bakgrunn, og som ikke har norsk som morsmål, kan våre forståelser av omgivelsene og situasjoner være ulike. Dette kan være på grunn av ulike kulturelle verdier, holdninger og normer vi er vokst opp med. Noen av spørsmålene handlet om hvordan etniske minoriteter oppfattet etnisk norske. Her kan det hende at min bakgrunn som etnisk norsk ble avgjørende for svarene etniske minoritetsmødre kom frem til. Det kunne være at disse kvinnene ikke følte for, eller med vilje lot være, å fortelle om deres holdninger til etnisk norske eller andre typer meninger om denne gruppen fordi de plasserte meg som del av gruppen. På den måten har jeg kanskje ikke fått tilgang til en del informasjon som hadde fremkommet hvis jeg selv hadde hatt en etnisk minoritetsbakgrunn. På en annen side kan min bakgrunn ha vært positiv i den forstand at de etnisk norske kvinnene følte en tilknytning til meg fordi vi hadde samme bakgrunn. Det kan ha ført til at disse intervjupersonene var mer åpne og ”ærlige” da de kom med sine meninger og tanker knyttet til minoritetskvinnene. Selv om det alltid vil finnes en eller annen form for egne tolkninger og verdier som kan påvirke mine inntrykk av intervjupersonene, hadde jeg som mål å ha en åpen og nøytral forskerrolle i forskningsprosessen. Jeg opplevde likevel at mødrene som tilhører gruppen etniske minoriteter, var veldig åpne mot meg og at de viste en nysgjerrighet og ønske om å snakke med meg om deres livsverden. Vår gjensidige nysgjerrighet skapte en fin og oppriktig

samtale, hvor jeg ønsket å ha en likeverdig relasjon med alle kvinnene, og forsøke å forstå dem på deres egne premisser.

5.8 Oppsummering

Hensikten med dette kapittelet har vært å løfte frem de metodiske refleksjoner som er nødvendige i slike studier. Valg av metode, informanter og steder intervjuene har tatt plass er med på å forme masteroppgaven. I tillegg var tilgangen på allerede eksisterende datamateriale fra NIBR, med deres kvantitative spørreundersøkelse fra Holmlia, noe jeg kunne videreutvikle og bygge videre på i en analysedel. Opplevelsene og erfaringene som kommer frem i denne oppgaven er sett fra etnisk norske og etniske minoritetsmødres ståsted og deres oppfatninger av virkeligheten. Jeg har gitt dem rammene for hva som skal snakkes om, men fortellingene er deres egne og analysen er først og fremst mine tolkninger av disse fortellingene.

6. Analyse

I lys av det teoretiske bidraget og tidligere forskning vil jeg presentere mine funn i denne studien. Med utgangspunkt i forskningsspørsmålene mine er analysen delt i to. Dette er fordi empirien viser funn på mikro- og mesonivå. I denne studien vil mikronivået bestå av småbarnsmødrenes individuelle muligheter og barrierer til å skaffe seg ressurser i form av sosiale relasjoner. Mesonivået, som befinner seg imellom individ og storsamfunnet, vil bestå av lokalsamfunnet på Søndre Nordstrand med et fokus på delbydelen Holmlia. Her vil jeg studere om lokalsamfunnet får et eventuelt utbytte av småbarnsmødrenes utvikling av sterke og svake bånd, som igjen kan gi potensial til sosial integrasjon. For å avgjøre hvilke type sosiale relasjoner og nettverk som mødre utvikler på møteplassene, og i hvilken grad de er sterke eller svake, vil jeg starte med å presentere del 1 av analysen.

6.1 Del 1

Del 1 vil besvare forskningsspørsmål 1: *Hvilke former for sosiale relasjoner og nettverk har småbarnsmødre i lokalsamfunnet på Søndre Nordstrand?* og forskningsspørsmål 2: *Hvordan skapes sosial kapital blant småbarnsmødre i en flerkulturell bydel?* Analysen består av en presentasjon av studiens arenaer. Disse møteplassene kan romme et potensial for mødre ved å skape sammenbindende og brobyggende sosial kapital. Sosial kapital blir ofte beskrevet som en ressurs som består av tilgangen personer har til sosiale relasjoner og nettverk (Lin 2001), og hvordan deltakelse i nettverk opprettholder generalisert tillit og gjensidighet i samfunnet (Putnam 2000). For å forstå dette blir barnehage, åpen barnehage og barselgruppe analysert

fordi jeg ønsker å undersøke om det er slik at arenaene som involverer barna kan virke samlende og slik kunne gi gode forutsetning for å skape sosiale relasjoner på tvers av ulike bakgrunn, og dermed styrke mødrene individuelle ressurser.

6.1.1 Barnehage

Barnehage er et frivillig tilbud hvor barn fra ett til fem år kan være mens foreldre er på jobb. Foreldrene bestemmer selv hvor lenge barna skal være i barnehagen og hvor mange dager i uken barnet skal være der. Ofte er åpnings- og stengtids for barnehager fra åtte på morgenen til fem på ettermiddagen, mandag til fredag. Noen foreldre velger at barnet skal være i barnehagen fra og med fylte ett år, mens andre vil vente til barnet er to til tre år. Økonomiske årsaker kan være grunn til at noen familier avventer å ha barna i barnehage, og velger i stedet kontantstøtte (se kapittel 1.4). Studiens intervjupersoner var alle veldig positive til å bruke barnehage, fordi barnet lærer seg å samhandle med andre barn, i tillegg lærer de seg å snakke norsk. To etniske minoritetsmødre og seks etnisk norske benyttet seg av barnehage.

I barnehagen kan mødre møtes daglig ved levering og henting, og samhandling oppstår rundt hverdagsrutiner som involverer barna deres. Her kan det oppstå muligheter til å bli kjent når det arrangeres ulike sosiale tilstelninger der foreldre møtes på tvers av ulike konstellasjoner. Det kan være sommer- og vinterfester, frokostsamlinger, dugnader⁷ eller når foreldrene leverer eller henter barna i barnehagen. Mye ligger til rette for at sosial integrasjon skal kunne oppnås fordi barnehagen fungerer som en møteplass som inkluderer både etnisk norske og etniske minoriteter, og der ansikt-til-ansikt kontakt skjer gjentatte ganger.

Monika er født og oppvokst i Norge. Hun er for tiden student, etter mange år som yrkesaktiv. Hun synes hun har fått et godt nettverk i barnehagen, blant de andre mødrene. De finner på ting sammen på fritiden. Hun tok initiativ til å starte en felles treningsgruppe og har invitert mødre fra barnehagen i 40-årslaget sitt. I tillegg møtes de av og til på lekeklassen i helgene. Da jeg spurte om noen av disse mødrene hadde etnisk minoritetsbakgrunn svarte hun:

*Vi har jo invitert hun ene som jeg sa var fra Pakistan. Men hun har ikke blitt med da. Men hun har jo sagt at hun hadde lyst, men nå har vi tenkt å ta det på nytt igjen [treningsgruppen]. Men sant (...) hun kler seg jo som oss (...). Selvfølgelig snakker jo pakistansk, og dem er jo muslimsk.
(Intervju med Monika, 41 år)*

⁷ Dugnad er et begrep brukt i Norge for frivillig innsats uten betaling. Dette kan bestå eksempelvis av ulike aktiviteter innen et boligområde, barnehage, skole eller organisasjonsliv der alle gjør noe i fellesskap for å ruste opp felles uteområder (male hus, rake løv, bytte sand i sandkassen), eller arrangere kakeletteri for å tjene inn penger til en speidertur.

I Monikas øyne skiller ikke den pakistanske moren seg så mye fra henne selv, fordi hun bruker vestlige klær. Det eneste Monika trekker frem som annerledes er språket og religionen. Monika er åpen for å inkludere andre med en annen etnisk bakgrunn, og hun merker seg når ”hun ene” uteblir, og ønsker å gjøre nye fremstøt for å få henne med. Slik sett fremstår etnisk bakgrunn som uviktig for henne med tanke på hvem hun ønsker å bli kjent med. Samtidig gir hun uttrykk for at ”hun ene” kler seg som ”oss”, hvilket gir indikasjoner på at det er visse vurderinger som bidrar til å senke terskelen til hvem hun ønsker å inkludere. Barnehagen har for henne vært et viktig utgangspunkt for å knytte sterke bånd, spesielt til etnisk norske mødre.

Kinsi er opprinnelig fra Somalia, og har bodd i Norge 22 år. Hun har nå foreldrepermisjon og skal mest sannsynlig tilbake til jobb etter permisjonen. Hun synes det er en god dialog mellom foreldrene i barnehagen der hun har sin eldste datter. Hun mener de ansatte er flinke til å organisere sosiale samlinger for foreldre og barn, selv om det ikke skjer mer enn tre ganger i året. Hun sier:

Da kan foreldrene se hverandre og samle seg, utenom å bare hente og løpe ut. Så ja, ikke at det er et stort møtepunkt, men på en måte så er det jo det også. Vi snakker og besøker jo hverandre – mange av oss. Vi gjør jo det. (Intervju med Kinsi, 31 år)

Til tross for at hendelsene ikke skjer så ofte, er det et viktig samlingspunkt for foreldrene fordi de ellers ikke treffer hverandre mer enn i levere og hente situasjonen. I tillegg forteller Kinsi at foreldrene møtes når barna besøker hverandre. I slike situasjoner kan foreldrene slå av en uformell prat når de henter barna. Slik sett bidrar barna til å skape bånd som bringes utenfor møteplassen barnehage og over i den private sfære, hjemme hos hverandre. Kinsi har fått god kontakt med en etnisk norsk mor i nabolaget som har barn i samme barnehage. De besøker hverandre, spiser middag eller går turer sammen. Fordi de har barn i samme aldersgruppe har det gjort at de har blitt nære venner på tvers av etnisk bakgrunn.

Eli er født og oppvokst i Norge og er yrkesaktiv. Hun synes ikke det er nok tid til å bli kjent med andre foreldre i barnehagen, men kan gjerne slå av en prat i garderoben når hun skal hente datteren:

En mamma i barnehagen, som er fra Marokko, hun er jo sånn som ofte ikke snakker så mye. Vi har begynt å snakke litt sammen nå fordi at hun skal øve seg på norsk, også er det noe med det der om å få lov til å snakke litt norsk. Så hun er sånn som ofte, hver gang hun ser meg nå, så smiler hun og tar kontakt og vil gjerne snakke litt. Når du først har sagt «hei» så føler du også at du – det er ikke alltid en har tid til å snakke så mye – så man føler seg litt slem innimellom når man på en måte ikke har tid og stresser inn og skal hente. (Intervju med Eli, 32 år)

Eli uttrykker et ønske om la den marokkanske moren få en sjanse til å øve seg på norskkunnskapen sin sammen med henne. Ved at Eli strakte ut en hånd førte det til en samhandling. Tilliten den marokkanske moren får til Eli gjør det mulig å inngå i samhandling.

At de er på en hverdagslig møteplass som barnehagen, og ser hverandre daglig selv om de ikke kjenner hverandre så godt, kan dette bidra til å skape en tillit som gjør at den marokkanske moren føler at hun kan stole på Eli og tør å forsøke seg på å snakke norsk med henne. Barrieren til videre bekjentskap ligger i at Eli ikke føler hun har tid til å holde en samtale gående hver gang de møtes fordi hun skal videre. Her foreligger gode intensjoner, og også kanskje et forventningspress, om å være inkluderende og åpen, men der det for Eli ikke oppleves som riktig tid eller sted for å skape en nær relasjon. Eli skjønner at hun burde gi mer av sin tid, og viser forståelse for at den andre moren kan ha glede og nytte av det, men opplever selv at det ikke er like nærliggende. Vi kan kanskje se for oss at Eli har et veletablert nettverk, bor i det samme landet hun er født og oppvokst i, mens den marokkanske moren kanskje er mer på søken etter å knytte bånd og skape nye nettverk for seg selv og familien sin. Hun viser en intensjon om å knytte bånd i sine barns oppvekstland. Blir det ofte dårlig tid og gjentatte avvisninger kan det gjøre at moren fra Marokko ikke vil ta mer kontakt med Eli. Dette kan være med på å bryte tilliten dem imellom, fordi tillit bygges på erfaringer (Schiefløe 2003).

Ingrid er født og oppvokst i Norge og er yrkesaktiv. Hun mener også at tiden hun har til rådighet er en barriere for å knytte nære sosiale relasjoner:

Nei, jeg ser at de jeg har blitt kjent med er ikke gjennom barnehagen. Det blir liksom for liten tid man har i barnehagen til det. Så det er nok mer, altså når man er ute og leker med barna – for eksempel når jeg har vært ute og lekt og møtt andre mødre på lekeplassen, sånn har jeg kommet i kontakt med noen. Som jeg har holdt kontakten med. (...) Barnehagen blir litt mer sånn fort inn og ut. Og da har man gjerne noe man skal videre til. De foreldremøtene, også blir det... selv om de har lagt opp til foreldrekafe og sånn. Trenger litt mer tid merker jeg. (Intervju med Ingrid, 39 år)

Til tross for at det er lagt opp til sosiale arrangementer, er det kanskje ikke nok for å kunne skape vennskap. Til det skjer tilstellingene for sjeldent. I følge Feld og Carter (1998: 136-137) er det mer sannsynlig at et vennskap utvikles når personer møtes gjentatte ganger. Dette kan være møter med familien, på jobb, i organisasjoner eller med naboene. Felles for disse arenaene er at de bringer et begrenset antall mennesker sammen gjentatte ganger og hvor de samhandler. Men som Ingrid påpeker skaper ikke de arrangerte møtene i barnehagen et grunnlag for vennskap for henne. Videre argumenterer Feld og Carter (1998: 137), som også Ingrid gir uttrykk for, at mange relasjoner som utvikles i slike arenaer ikke alltid utvikles til nære relasjoner. Det er mange som ikke ser på naboene sine eller i dette tilfellet, foreldre i barnehagen, som venner, men heller som uformelle bekjentskap. Lekeplassen egner seg bedre som en sosial arena for Ingrid sin del fordi hun får knyttet kontakter på egne premisser og ikke i en hverdagssituasjon med levering og henting og tidspress.

Tina, som er født og oppvokst i Norge og yrkesaktiv, mener som Ingrid at barnehagen er en lite egnet plass for å knytte nettverk og relasjoner:

Jeg synes det er flere fellesarenaer å treffe mammaer i skole. I barnehage henter vi til ulike tider og levere til ulike tider. (...). Men jeg synes hvert fall at det er – det er kanskje en dugnad i halvåret, også er det sommerfest. Også er det kanskje noen adhoc-prosjekter, men jeg føler at vi har ikke så mye muligheten å snakke sammen da. Men da synes jeg skolen, jul- og sommerfester og sånn er lettere å snakke litt – bli litt bedre kjent da. Er i hvert fall min erfaring. (Intervju med Tina, 40 år)

Barnehagen har relativt få arrangementer og skaper dermed færre muligheter for kontakt og samhandling. Eli mener likevel, og i motsetning til Ingrid og Tina, at det er i barnehagen eller på skolen etnisk norske og etniske minoriteter faktisk møtes, eller i jobbsammenheng:

Også går dagene så fort så du får liksom ikke tid til å møte så mange andre. Men eldstedatteren er jo åpen for ofte å ha med barn hjem som er fra andre kulturer. Men ikke så mye at vi møtes sammen – det gjør vi ikke. Det er liksom sammen i barnehagesettinger, skolesettinger at man møtes. Også jobber jeg på sykehjem, der er det jo veldig mange etniske fra andre kulturer som jobber. Der har vi alle mulige. Så der er jeg jo veldig mye sammen med andre, men ikke noe sånt i det sosiale eller fritiden. (Intervju med Eli, 32 år)

Barna hennes kan ta med seg venner med annen bakgrunn hjem, hvor foreldrene møtes når de skal hentes. Men det er likevel ikke en situasjon hvor foreldrene setter av tid til å bli bedre kjent. Elis fritid foregår andre steder, der hun selv har valgt hvem hun vil bruke tiden sin med. I barnehagen og på skolen møter hun andre mødre, men der er båndene svakere, og fungerer som et mer overfladisk nettverk. Men overfladiske relasjoner trenger ikke nødvendigvis å bety at de er dårligere enn nære relasjoner, men de kan fylle en annen rolle. Granovetter (1973) mener at sterke relasjoner ofte betyr at personer må engasjere seg i hverandre, og at denne relasjonen bygges over tid. Dette resulterer i at det finnes begrensinger i hvor mange forbindelser en person er i stand til å opprettholde. Friheten ved svake bånd er at de har mindre betydning for den enkelte, og gjør at mødrene kan velge hvem de vil forholde seg til. Men frihet for noen kan bety barrierer for andre. Det svake båndet kan for moren fra Marokko bli et hinder til å danne et bekjentskap med Eli, som allerede har et eksisterende nettverk. Eli på sin side kan forholde seg til relasjonene som skjer i barnehagen som uforpliktende og svake.

Britt er født og oppvokst i Norge og er nå i foreldrepermisjon fra jobb. Hun mener barnehagen er en arena som er til for å skape overfladiske relasjoner. Foreldrene møtes på dugnad, foreldrefest og ved levering og henting. Som hun selv uttrykker: ”Vi løper ikke ned dørene til hverandre (...) det har ikke blitt til noe nære typer relasjoner.” Mens sterke bånd kan fungere dårlig som ”bro” mellom ulike nettverk, men heller er styrkende innen nettverk, har broen best virkning av svake bånd, som binder folk fra ulike sosiale grupper sammen (Granovetter 1973). Til tross for overfladiske relasjoner prioriterer Britt i større grad å bli kjent med foreldre i barnehagen enn å bli kjent med naboen. Fordi barna er sammen såpass

mange timer sammen per dag synes hun det er bra at foreldrene også får en tilknytning til hverandre, slik barna får i barnehagen. Barna påvirker hvordan Britt prioriterer å utvide sine sosiale nettverk og relasjoner i lokalsamfunnet. Videre sier Britt at engasjement er noe du *må* tilegne deg når du får barn fordi barnas møteplasser må prioriteres:

*(...) man engasjere seg litt i det man må engasjere seg i... Menigheten har vi valgt å engasjere oss i, barnehagen må vi jo! Vi må ha de dugnadstimene liksom. Men gjør det jo som en positiv opplevelse!
(Intervju med Britt, 32 år)*

Det er i stor grad opp til den enkelte å bestemme innhold og form på samhandlingen og å definere situasjonen. Britt velger å gjøre dugnadene til en positiv opplevelse, selv om dette ikke er det hun har mest lyst til å bruke tiden sin på. For henne ligger det en forpliktelse å involvere seg og ta ansvar i barnas hverdag, og det som følger med den. For henne er slike møteplasser betydningsfulle, fordi barna er betydningsfulle. Disse dimensjonene henger nært knyttet sammen for Britt. I følge Allan (1989: 152) utvikles ikke vennskap bare i de situasjonene en selv velger å delta i, men også utenfor sin egen kontroll. Rutinene som følger av å ha småbarn vil legge føringer på hvem du møter og hvor ofte mødrene treffes. Derfor kan barnehagen i dette tilfellet samle foreldre fordi de for eksempel gjør felles oppgaver på dugnaden. Dugnadsarbeidet kan gi gode anledninger til å bli kjent med andre, møter som ikke er basert på egne valg og egne preferanser, men av tilfeldigheter.

Barnehagens potensial for å bidra til sosiale nettverk og relasjoner for mødrene eksisterer i mindre grad, selv om det er lagt opp til både formelle⁸ og uformelle⁹ arrangementer. Barrieren som eksisterer er *tid*. Samtidig ser vi at knapphet på tid er en mer sentral dimensjon for de som er yrkesaktive. Overskuddet til å skape nære relasjoner virker for noen som en hovedkilde til at de ikke orker å bli bedre kjent. Småbarnstilværelsen gjør at noen mødre ikke har tid til å engasjere seg i andre nye sosiale nettverk. Noen sosiale nettverk vil være mer krevende å engasjere seg i enn andre. Dette bekreftes av Putnam (2000: 194-195) som sier at dette gjelder spesielt yrkesaktive småbarnsmødre, der de har muligheter til å tilegne seg flere nettverk, men hvor tiden er et knapt gode. Selv om de har mange ulike arenaer for å bli kjent, og tiden er begrenset, handler det også om hva slags motivasjon mødrene har til å skape nye bekjentskap. Om tiden ikke strekker til i sin egen hverdag kan nedprioriteringen av nye relasjoner være stor. I følge Schiefloe (2003) er det fire sentrale forhold for at sosiale relasjon- og nettverksetablering skal kunne utvikles. De består av: en *sosial arena*, et *samhandlingsgrunnlag*, *tid* og *kontinuitet* og til sist *sosial likhet*.

⁸ Dugnad definerer jeg som et formelt arrangement fordi foreldre har ”moralsk” plikt til å delta.

⁹ Sommerfest, foreldrekaffe eller frokostsamlinger definerer jeg som uformelle arrangementer, der det er frivillig deltakelse.

I barnehagen ligger tre faktorer til stede, men felles for alle uformelle samhandlingssystemer er at tiden spiller en viktig rolle (Schiefløe 2003). Dette viser seg å være utfordringen i denne arenaen. Det tar tid å bli kjent med andre mennesker, spesielt om en vil utvikle nære relasjoner. Gjentakende kontakt og samhandling vil etter hvert kunne utvikle stabile relasjoner (Feld og Carter 1998), men som i denne sammenheng ikke skaper nære vennskap, men overfladiske svake bånd.

Kinsi mener barnehagen kan fungere som en potensiell møteplass, men har oftere kontakt med naboene som har barn i samme alder enn med foreldre i barnehagen. Ingrid synes det er barnas fritidsaktiviteter eller lekeplassen som gir muligheter for sosial samhandling, og for Tina er det gjennom arrangementer i skolesammenheng. Monika har gitt uttrykk for at hun har fått mange venner gjennom barnehagen, men hvor de aller fleste hadde etnisk norsk bakgrunn. Lin (2001: 38) sier aktører er en del av en sosial struktur og andre nettverk, der de automatisk vil ta med seg ressurser som er innebygget i sine posisjoner inn i samhandling med andre. Ressurser aktører allerede besitter trenger ikke å være grunnlaget for samhandlingen, men kan baseres på felles interesser fordi de er i samme livssituasjon. Samhandlingen mellom småbarnsmødrene vil bringe med seg personlige ressurser som følge av deres "posisjon", og ligger som et bakteppe. Dette kan være en persons yrkesstatus, utdanning, verv i religiøse eller politiske partier og nettverkene de allerede har med samboere, familie, venner og kolleger (ibid). Det blir tatt initiativ til sosial kontakt av etnisk norske småbarnsmødre, eksempelvis ved å praktisere norsk sammen med mødre som ikke har norsk som morsmål, eller å få en av småbarnsmødrene med etnisk minoritetsbakgrunn til å bli med i en treningsgruppe. Likevel kan kvinnes "posisjon" være et hinder for videre samhandling fordi en allerede har sosiale relasjoner og nettverk som oppfyller småbarnsmødrenes behov for sosial kontakt.

Den enkeltes motivasjon kan være en avgjørende faktor for å skape sosial kapital, i tillegg til hvilken intensjon personer legger bak samhandlingen. Om målet er å utvikle nære bånd må relasjonene vedlikeholdes. Det krever en investering av tid, lyst og evne til nye bekjentskap. Om målet er å forholde seg til hverandre på en uformell, men overfladisk måte, kan barnehagen fungere som en ideell arena for å skape interkulturelle svake bånd. Granovetter (1974) mener det er svake bånd som egner seg best som bro mellom ulike nettverk. Folk blir vanligvis venner med sine venners venner. Det betyr at sterke bånd har en tendens til å gruppere seg, og at informasjonen og ressursene er de samme blant alle medlemmene i gruppen. Dette kan sammenlignes med et homophilous-nettverk (se tabell 1, side 13) som er basert på personers ønske om å opprettholde sine nettverk og ressurser innad i

gruppen (Lin 2001: 47). Broen blir den eneste forbindelsen mellom to nettverk, som bærer informasjon og ressurser fra ett nettverk til en annen (Granovetter 1974).

Både Granovetter (1983) og Lin (2001) setter verdien av svake bånd i kontekst til søken etter en ny jobb. Verdien vil være avhengig av aktørens sosiale plasseringen og i hvilken grad de er i posisjon til å formidle nyttig informasjon (Granovetter 1983: 207). På samme måte vil heterophilous-nettverk (se tabell 1, side 13) bruke målrettede handlinger for å bli kjent med personer som har bedre ressurser enn seg selv for å øke sin sosiale kapital (Lin 2001: 48). Verdien av mødrenes ressurser i barnehagen trenger ikke å være avhengig av deres sosiale status. Betydningen ligger i at ressursene er nye, slik at det oppstår en lærdom som kan virke nyttig. Disse båndene kan øke tilknytning mellom mødre uavhengig av strukturelle faktorer eller hvor man er bosatt i området, og gi mødre ny kunnskap om hvordan de skal håndtere flerkulturelle sosiale situasjoner.

6.1.2 Åpen barnehage

Åpen barnehage er gratis og er åpent en gang i uken fra klokken ni til tre. Dette fungerer som en møteplass for barn og deres foreldre. Her kan barn leke, og foreldrene bli kjent. Tilbudet brukes mens foreldre venter på barnehageplass og eller er arbeidssøkende, andre vil forberede barna sine på livet i barnehagen mens de er hjemmeværende. Av mine antall intervjupersoner var det ni mødre som brukte tilbudet aktivt, hvor alle hadde etnisk minoritetsbakgrunn med varierende botid i Norge.

Åpen barnehage er åpent kun en gang i uken, noe som betyr at det ikke er mulig med den samme typen av daglig samhandling som i barnehagen. Dette kan gjøre at det tar lengre tid for mødre å bli kjent med hverandre. I åpen barnehage er foreldre og barna samlet samtidig. På en dag vil foreldre kunne bruke mer tid sammen med andre foreldre enn det de gjør ved levering og henting av barna i barnehagen. Barnehagen som møtepunkt er i større grad en arena for å skape svake bånd, mens i åpen barnehage er tempoet roligere fordi det er en fleksibilitet. Her bestemmer de selv hvor lenge de vil være og situasjonen er ikke preget av stress eller noe man må rekke. Her burde muligheten til å skape brobyggende og sammenbindende sosial kapital være større, nettopp fordi tiden strekker til.

Noen av mødre legger vekt på sine positive erfaringer med åpen barnehage ved at de fikk potensielle kontakter med andre mødre med annen kulturell bakgrunn. Bianca kommer fra Nicaragua, har bodd tre år i Norge og to måneder på Holmlia. Hun mener det er viktig at både hun og datteren kommer seg ut for å sosialisere nå som hun er hjemmeværende:

Jeg begynte å komme hit [åpen barnehage] så hun [datteren] kan møte andre barn, sosialisere og leke. Jeg synes det er veldig viktig for barn. Og så er det viktig at vi kan ha muligheten – å komme i åpen barnehage. Å møte andre mødre. For meg er det veldig bra at hun kan leke med andre barn her, fordi jeg har ikke min familie her i Norge. I hjemlandet mitt, hvis jeg bodd der, hadde jeg ikke trengt å gå på åpen barnehage. (Intervju med Bianca, 26 år)

Fordi hun ikke har slekt i Norge har åpen barnehage stor betydning for Bianca, der både voksne og barn kan være sammen og få kontakt med andre. I følge Allan (1989: 154-155) gir vennskap personer en følelse av tilhørighet, og kan sies å være en inngang til storsamfunnet. Bianca har ikke fått seg noen norske venner på Holmlia ennå. Den korte botiden i området gjør at hun er ekstra lysten på å få seg venner, da hun er ny i lokalsamfunnet. Derfor vil denne arenaen gi henne muligheter til å bygge vennskap med andre mødre, hvor hun kan praktisere språket og bruke det som en inngangsport til det norske samfunnet. De gangene hun snakker norsk er med vennene til mannen hennes, men siden de bor langt unna blir det ikke til at hun gjør det så ofte. Bortsett fra mannens venner består hennes nærmeste omgangskrets av tre venner fra Mellom-Amerika, og de snakker spansk sammen.

Yonis er opprinnelig fra Somalia og har bodd i Norge 15 år. Hun har vært yrkesaktiv, men er for tiden sykemeldt fra jobb, og er dermed også hjemmeværende med sønnen som venter på barnehageplass. Åpen barnehage blir et alternativ for sønnen i ventetiden:

Den er veldig bra [åpen barnehage]. Ja. Jeg synes den er veldig positiv. Og den er – hvis alle barn er hjemme, og ikke går på barnehage, for eksempel sønnen min. Jeg venter på barnehageplass, og han skal lære hvordan det er i barnehage, eller fra de andre barna. Ja. Leke og sånn. Jeg synes det er veldig bra. (Intervju med Yonis, 40 år)

Yonis bruker åpen barnehage mer som et alternativ for sønnen som ikke har fått barnehageplass enn en sosial arena for henne selv. Hvis hun brukte tid med andre mødre var det som regel med somaliske damer som kunne snakke morsmålet hennes. For Yonis er det lettere å være sammen med de fra Somalia enn etnisk norske mødre. Språket kan være en barriere, men hun poengterer at det er mest fordi hennes erfaringer fra nabolaget hvor hun opplever etnisk norske som lite åpne og imøtekommende. I åpen barnehage synes hun egentlig alle er hyggelige, men engasjerer seg ikke så mye i de andre mødrene som er tilstede. Hennes fokus er i større grad på sønnen enn på de andre mødrene.

Ayesha er født i Norge av gambiske foreldre. Hun er nettopp ferdig utdannet, og søker etter jobb. Hun venter også på at sønnen skal få barnehageplass. I mellomtiden gjør hun åpen barnehage til en sosial setting, der hun lager avtaler med en annen mor om å dra dit sammen:

Hun ene er svensk, faktisk født i Sverige og er gambisk, men bor her i Norge. Vi pleier å dra på åpen barnehage sammen på torsdager. Også har jeg bestevenninna mi, hun er, hun bor i Drammen da, men vi snakker hver dag og vi prøver å møtes så mye vi kan. Hun har også en datter som er 5 uker yngre enn han [sønnen hennes]. Hun er født her og er gambisk. (Intervju med Ayesha, 26 år)

Å reise til et nytt sted sammen med noen en kjenner fra før gir en følelse av trygghet. Utfordringen ved å dra sammen med venner er at hun kanskje ikke like lett utvikler noen nye relasjoner i arenaen fordi tryggheten gir en komfortsone. Komforten ved å føle en tilhørighet kan utgjøre en barriere for nye vennskap. Ayesha er ikke veldig sjenert som person, og prater med de fleste i åpen barnehage, men hvor praten naturlig nok skjer oftere med venninnen siden de er der sammen. Både hun og venninnen er hjemmевærende og har samme bakgrunn med foreldre fra Gambia. I tillegg er hennes bestevenninne født i Norge av gambiske foreldre, og de har fått barn på samme tid. For Ayesha er det ikke en merkbar grunn til at hun er sammen med mødre med samme bakgrunn som henne selv. Hun er også sammen med tidligere klassekamerater fra Holmlia, men disse møtene blir færre ettersom hun har fått barn. Etter at hun selv har blitt mor er det normalt å bruke mer tid med venninner som er i samme situasjon som henne selv, uavhengig av etnisk bakgrunn.

Emma er 27 år og er fra USA. Hun har bodd i Norge fire år og er hjemmевærende med sønnen sin. Hun har blitt kjent med en etnisk norsk mor i åpen barnehage der de både besøker hverandre og bruker tid sammen på lekeplasser. For henne har denne møteplassen bidratt til å skape en ny relasjon med en mor med ulike etnisk bakgrunn enn henne selv. Det startet med et svakt bånd, men hvor de med tid og gjentatte ansikt-til-ansiktmøter har utviklet et vennskap. De deler en vestlig kulturell bakgrunn som kan bidra til at det kan oppleves raskere og enklere å kommunisere, nettopp fordi de er relativt like kulturelt sett (Allan 1989).

Sunita er opprinnelig fra Pakistan og har bodd i Norge 13 år. Hun har tidligere vært ansatt som assistent i samme barnehage som har tilbud om åpen barnehage. Hun ser på denne dagen som en mulighet for henne til å gjenoppta språkkunnskapen i norsk, fordi hun vanligvis ikke er sammen med etnisk norske på fritiden:

På onsdag kommer jeg å snakker med kollegene mine, og jeg sa det til dem nå har jeg glemt alt av norsk (latter). Fordi jeg snakker ikke norsk hjemme. Derfor tenkte jeg det er mye bedre hvis jeg går i åpen barnehage og jeg møter noen og snakker litt norsk. Og hun [datteren] skal også leke med barna og lære litt og sånn. Og derfor tenkte jeg at jeg må gå, hvert fall en dag. (Intervju med Sunita, 32 år)

Her får både hun og datteren sosialisert med andre foreldre og barn. Hun synes det er et bra tilbud, og presiserer at det er godt for henne å komme seg ut nå som hun er hjemmевærende. Hun vil helst begynne å jobbe og ha datteren i barnehage, men ektemannen syntes det er bedre at hun er hjemme ett år til, med kontantstøtte, siden datteren fortsatt er så liten. I tillegg til å passe på datteren, må hun ta seg av svigerforeldrene sine som hun bor sammen med. Dette gjør at det blir liten tid til sosialisering utenfor hjemmet. Derfor får åpen barnehage en stor betydning for Sunitas sosiale liv, der hun kan komme seg ut å møte andre utenfor sitt familieliv.

Maja er 33 år og er opprinnelig fra Irak. Hun har bodd i Norge i 27 år. Maja er veldig positiv til åpen barnehage, fordi barna får forberedt seg på livet i barnehage. I tillegg synes hun det spesielt er viktig i tiden som hjemmeværende mamma at hun og barna kommer seg ut en tur. Hun sier: ”(...) *Jeg får prate litt med andre mødre og hvordan de har det her og hjemme og hvordan deres rutiner er. Utvikler og utveksler erfaringer.*” For Maja blir dette en møteplass for hyggelig samvær med andre mødre, hvor barna kan leke med andre barn. Relasjonene er uformelle, men interessen for å skape nære vennskap er ikke noe hun oppsøker fordi hun allerede har nære relasjoner og sitt nettverk med søsken og familien. Hun mener familien er viktigere å være sammen med enn venner, fordi hun har fått barn. Maja jobber noe deltid ved siden av å være hjemmeværende, så hun omgås etnisk norske på jobb og hun synes denne formen for sosial kontakt holder for henne.

Areej er 31 år og opprinnelig fra Marokko. Hun har bodd i Norge i ni år. Da Areej hadde datteren sin i barnehagen traff hun noen av mødrene på fritiden, de drakk kaffe og ble kjent. Men ettersom datteren begynte på skolen har hun brukt mindre tid med foreldre fra barnehagen. Nå er hun hjemmeværende fordi sønnen har en sykdomshistorikk som gjør at han ennå ikke er klar for barnehage. Derfor benytter hun alternativet åpen barnehage fordi hun synes det er viktig at han blir vant med å omgås andre barn. Areej har tatt med seg en hjemmeværende marokkansk mor, Noor, til åpen barnehage. Noor har bodd i Norge i åtte år, og har valgt å være hjemmeværende mamma på fulltid. Derfor praktiserer hun lite norsk i hverdagen. Hun og Areej har barn på lik alder og de møttes under et skolearrangement. Fordi begge snakker arabisk og er fra Marokko ble det naturlig for dem å snakke sammen. De fikk etter hvert en god relasjon, hvor Areej har introdusert Noor for et nytt nettverk i åpen barnehage der hun kan utvikle språkkunnskapen sin i norsk.

Åpen barnehage ser ut til å fungerer i større grad som en sosial arena der en kan knytte nye bekjentskap, enn i barnehagen. Schiefloe (2003) sier det er fire viktige forhold som må legges til rette for at relasjon- og nettverksetablering skal kunne utvikles (se side 28). Her eksisterer alle fire dimensjonene; sosial arena, samhandlingsgrunnlag, tid og kontinuitet og sosial likhet. Ved at mødrene prioriterer tiden sin på denne møteplassen ligger det andre forutsetninger for å bli kjent, som blir en viktig ingrediens for relasjons- og nettverksdannelse. Ved at det oppstår jevnlig samhandling mellom mødrene der de gjenkjenner hverandre, vil utviklingen av relasjoner skje i et naturlig tempo. Her er foreldre og barn sammen i flere timer, som kan legge til rette for et annet samhandlingsgrunnlag enn arrangementene i barnehagen, fordi tiden bidrar til å skape mer trygghet og tillit. Dette vil gi mødrene en gyldig

grunn til å ta kontakt fordi det oppstår kontinuitet i møtene. Den sosiale likheten blant mødrene ligger i at alle er hjemmeværende, der en kan kjenne seg igjen i andres hverdagsliv.

Sosial kapital blir skapt ved at mødrene får tilgang til relasjoner og nettverk (Putnam 2000; Lin 2001). Men for at etableringen av relasjoner skal kunne skje innenfor nettverkene må personen være motivert. Flere av mødrene i denne arenaen har lyst til å bli kjent med andre, og ønsker å få kontakt med mødre med både etnisk norsk og etnisk minoritetsbakgrunn. Sammenbindende sosial kapital ble skapt mellom Areej og Noor på skolen da de delte sentrale kjennetegn som etnisitet og språk og hadde barn i samme aldersgruppe. Brobyggende sosial kapital ble utviklet da Areej introduserte Noor for et nytt nettverk ved å ta henne med på åpen barnehage og at Emma ble kjent med en etnisk norsk mor der de brukte tid sammen utenfor åpen barnehage.

Nettverks- og relasjonsdannelse oppstår i denne arenaen fordi det eksisterer et ønske om å bli kjent. I følge Lin (2001: 46-48) er det to forutsetninger for at aktører engasjerer seg i andre. Aktører er enten interessert i å ta vare på eksisterende ressurser eller å skaffe seg nye. Å ta vare på sine nettverk betyr å gi samme type ressurser innad i nettverket aktøren tilhører, mens å ta del i nye nettverk betyr at aktøren er motivert for å samhandle med andre fordi nettverket har bedre ressurser enn dem selv. For Maja er det en viktigere prioritering å ta vare på sine relasjoner med familien. Bianca derimot håper på å få nye vennskap i åpen barnehage. Begge to engasjerer seg i samhandlingen, men har ulike intensjoner. Maja får ressurser ut fra hennes målrettede handling. Hun kan utveksle erfaringer med andre mødre og får bruke deres ressurser i form av å dele følelser om det å oppdra barn. I tillegg er denne tiden et lite avbrekk fra hverdagen, siden hun får avlastning ved at hennes tre barn kan leke med andre barn.

Maja har vokst opp i Søndre Nordstrand og kjenner en del folk som bor der, og har familien sin i nær omkrets. I motsetning er Bianca nyinnflyttet og befinner seg i en startfase for å danne seg et nettverk. Dette er alle viktige faktorer som påvirker behovet for å skape nye relasjoner med andre, og trenger ikke å bety at mødrene kun vil bruke tid sammen med personer som har bedre ressurser enn seg selv slik Lin (2001: 48) mener skjer i et heterophilous-nettverk. Mødrene har to vidt forskjellige grunnlag for å ta vare på eksisterende nettverk eller å tilegne seg nye nettverk, derfor har denne møteplassen ulik betydning for dem.

6.1.3 Barselgruppe

Barselgrupper iverksettes av den lokale helsestasjonen og har som formål å være et nettverksskapende tilbud. De sender ut invitasjon til et første møte med alle nybakte foreldre som har født barn i samme tidsperiode. Deretter må foreldrene organisere seg selv dersom de

vil fortsette å treffes. Her vil motivasjon og engasjement avgjøre om barselgruppe skal kunne fortsette som en mer stabil sosial arena. Av mine intervjupersoner deltok Hanne, Lene, Britt og Kinsi i barselgrupper i Søndre Nordstrand i dag. Tina, Ingrid, Aylin, Bianca, Hani og Emma hadde tidligere vært med i barselgrupper, og av ulike grunner deltok de ikke mer.

Mødrene har forskjellige sosiale opplevelser fra arenaen. Noen har ikke hatt lyst til å delta fordi de følte at de ikke passet inn i gruppen, hvor sosial likhet stod som en barriere for å knytte relasjoner på tvers av ulik bakgrunn. Andre syntes det er veldig viktig med slike arrangerte sosiale settinger, fordi de enten har vært eller er nye i området eller har fått barn for første gang.

Lene er født og oppvokst i Norge, og er yrkesaktiv. Med sin førstefødte hadde hun et godt utbytte av barselgruppen. I tillegg hadde hun et behov for å bygge et nettverk fordi hun hadde flyttet til et nytt område der hun ikke kjente noen:

Jeg hadde veldig godt utbytte av den barselgruppa jeg hadde før, og da var det også litt mer behov for det, fordi da kjente jeg ikke så mange. Jeg var også nyinnflytta på Årvoll den gangen. Men nå har jeg litt mer venninner og nettverk som jeg kjenner fra før som har fått barn samtidig. Så da er ikke det behovet for barselgruppa like sterkt. Også kjente jeg litt det at jeg var den som var pådriver, eller satte i gang alt, initiativtaker på den forrige barselgruppa, så nå som helsesøsteren sa at «nå legger vi det litt opp til dere» - så satt jeg egentlig å håpet på at noen andre skulle ta initiativet denne gangen! Fordi det var litt slitsomt å være den som hele tiden skulle planlegge neste møte forrige gang. Så når det bli litt sånn at «ja, da legger jeg det opp til dere» sa helsesøsteren, også ser du at alle bare pakker sammen og går, så ble jeg litt sånn «jaja, men da... okay...». (Intervju med Lene, 30 år)

Nå som hun er nyinnflyttet til Holmlia og har fått sitt andre barn, er ikke behovet for tilhørighet i en barselgruppe like sterk fordi hun allerede har et eksisterende nettverk fra Årvoll. Siden hun var en pådriver og tok initiativ til å arrangere møter med den forrige barselgruppen, håpet hun at noen andre denne gangen ville ta hennes rolle. Etter at helsesøsteren informerte gruppen om at mødrene selv måtte ta initiativ til videre kontakt, hvor alle pakket sammen sakene sine og gikk uten å prate sammen, syntes Lene det var tegn på liten vilje for å bli kjent. Putnam (2000: 136-137) mener generalisert gjensidighet er svært viktig fordi det vil bidra til samhold og fellesskap. Generalisert gjensidighet betyr at aktører gjør noe for fellesskapet, uten å forvente å få noe tilbake, men antar at andre vil gjøre noe for deg i fremtiden. Den generaliserte gjensidigheten Lene trodde ville oppstå, er ikke et tilfelle her. Der Lene hadde gjort en innsats for at en tidligere barselgruppe skulle bli en realitet, mye på grunn av at hun selv trengte en døråpner til et nettverk, antok hun at noen andre ville ta ansvar denne gangen.

Emma som er jevnlig med i åpen barnehage har vært med i en barselgruppe på Holmlia. Hun opplevde ikke de andre deltakerne som imøtekommende da hun deltok for første gang:

Emma: (...) alle de andre introduserte seg selv med jobben sin og jeg hadde ikke jobb da. Ja... «Jeg er bare mor, ikke noe annet».

I: Hvordan reagerte de da?

Emma: Som jeg ofte opplever, «åja» - også snur de seg.

I: Snakker de ikke med deg noe mer etter det?

Emma: Nei, ikke veldig mye. Jeg vet ikke hva de tror, men jeg blir «en av de andre» kanskje.

(Intervju med Emma, 27 år)

Emma er for tiden hjemmeværende med sønnen sin fordi han har hatt en sykdomshistorikk hvor hun og mannen har valgt å vente med å sende han i barnehagen. Før hun fikk barn har hun søkt på ulike jobber med en bachelorgrad fra USA, men det viste seg å være veldig utfordrende. Derfor har hun gått arbeidsledig over en lengre periode, der hun har engasjert seg i frivillig arbeid. Betydningen av å ikke ha jobb fikk konsekvenser for videre samhandling med de andre mødrene på barselgruppen. Det kan se ut som mødrene i gruppen ikke er interessert i å bli kjent med en som ikke har jobb og som "bare er mor". Det kan virke som hun blir ansett som en person de andre mødrene ikke kjenner seg igjen i.

Hani er opprinnelig fra Irak, og har bodd i Norge i 29 år. I dag er hun hjemmeværende med sitt yngste barn, men vil helst at datteren skal gå i barnehage og at hun selv skal komme seg ut i jobb fortest mulig fordi hun trives best å være yrkesaktiv. Hun flyttet til Holmlia for åtte måneder siden med familien sin. Første gangen hun ble introdusert for en barselgruppe var hun ung student:

I barselgruppen så var de mye eldre enn meg. Følte jeg meg litt sånn annerledes. Jeg snakket om studielivet og de snakket om jobb og permisjon. Jeg kom meg ikke ordentlig inn i en barselgruppe her [Holmlia]. Det var kanskje også derfor jeg søkte til denne barnehagen her [Fjeldlund åpen barnehage].
(Intervju med Hani, 33 år)

De andre mødrene i gruppen var yrkesaktive og eldre enn henne. Dette gjorde at hun følte seg annerledes. Ulikheten dem imellom ble en hindring for å bli kjent. For Hani og Emma var tre av fire forutsetninger oppfylt for at relasjon- og nettverksetablering skulle kunne utvikles (Schiefløe 2003). Det eksisterte en sosial arena, det var grunn for samhandling fordi alle var nybakte mødre, de hadde tid til å bli kjent, men sosial likhet kom i veien for relasjonsgrunnlaget. I følge Putnam (2000) finnes det en underliggende preferanse som gjør at en ofte velger venner som er lik en selv, hvor den sammenbindende sosiale kapitalen oppstår og kan virke ekskluderende. Barrieren "sosial likhet" vil kunne gjøre det mer krevende å skape vennskap og nære relasjoner på tvers av ulik bakgrunn som kan være etnisitet, kultur eller sosiale status, fordi vi automatisk søker mot det "kjente" (Allan 1989). Hvis mødrene er på bølgelengde er det mindre motgang fordi man relaterer seg til hverandre og gjenkjenner væremåte, tankesett og normer. Gjennom samhandlingen blir det gjort et grunnlag for hvilken mening mødrene har om hverandre. Informasjonen som blir samlet inn gjør det mulig å dele mennesker inn i kjente kategorier (Schiefløe 2003: 334). I Hanis' situasjon kan det virke som

avstand mellom henne og de yrkesaktive eldre mødrene blir for stor. Det oppstår en opplevelse av at de hadde lite til felles bortsett fra det å ha barn på samme alder. Derfor valgte Hani å ikke involvere seg mer i gruppen. Emma følte hun ble kategorisert som en av ”de andre” da mødrene snudde seg og snakket med andre som hadde samme referanser som dem selv. På grunn av følelsen av eksklusjon av gruppen valgte hun å ikke delta mer.

Ingrid har fått mange venner gjennom å bruke barselgruppe på Holmlia. Da hun hadde foreldrepermisjon bestod barselgruppene av mødre med vestlig kulturell bakgrunn:

Jeg så at de som var med i barselgruppa for eksempel – det er jo mange av de jeg har holdt kontakt med, fordi da kjente jeg ingen når vi flytta dit. Og da var det mest, ja det var faktisk to tyske da, og ja – en fra New Zeland. Eller så var det norske, vestlige kulturer som var sammen. Også som kanskje har bodd i de borettslagene vi har bodd i. (...) Så det er der vi har møttes og blitt kjent med noen via barna. Eller barnas aktiviteter eller ja, barselgruppe. (Intervju med Ingrid, 39 år)

Gjennom deltakelsen i barselgruppen og barnas aktiviteter har Ingrid blitt kjent med andre mødre. For Ingrid ble alle fire forutsetningene for å kunne skape vennskap oppfylt, der hun fikk utbytte for sin deltakelse da hun gjerne ville bli kjent med flere i området hun nettopp hadde flyttet til.

Bianca bestemte seg for å bli med i en barselgruppe før hun flyttet til Holmlia. Selv om hun ikke kunne snakke så mye norsk og syntes det var utfordrende, tok hun likevel del i gruppen: ”Jeg synes det var hyggelig. (...) jeg møtte noen ganger noen damer fra Bøler, men noen ganger var det vanskelig for meg å snakke norsk og jeg forstod ingenting.” For Bianca ble dette en mulighet til å bli litt bedre kjent med andre mødre og øve seg på språket, på samme måte som hun bruker åpen barnehage i dag. Kinsi deltar i dag i en barselgruppe i Prinsdal, der hun opplever at det er flere med etnisk minoritetsbakgrunn enn det har vært tidligere:

Nå er det blanda, det er faktisk det. Nå er det faktisk flere innvandrere enn det har vært før. Nå er vi vel kanskje, tror vi er fire. og det synes jeg er veldig positivt! Det er veldig positivt at flere kommer ut med barna og møter andre. Så vi har faktisk en som ikke kan så godt norsk og jeg er veldig veldig stolt av henne! Og gleder meg til å tilbringe tid med henne videre da i barseltida vår. Så det blir spennende. (Intervju med Kinsi, 31 år)

Sitatet uttrykker en positiv opplevelse over at det blir en større blanding mellom etnisk norske og etniske minoriteter. Siden det er en av mødrene som har en språkbarriere, er Kinsi stolt over at hun likevel velger å være med i gruppen. Det viser at moren har lyst til å knytte relasjoner på tvers av kulturelle og etniske forskjeller til tross for språkbarrieren. Og det viser et fellesskap mellom Kinsi og den nye, og Kinsi vil gjerne inkludere den nye som har språkbarrierer. Lene mener at mangel på språkkompetanse gjør det utfordrende å bli kjent: ”(...) det er jo enkelte mødrene som du også så – at de verken snakker norsk eller engelsk. Da blir det litt vanskelig å være i barselgruppe sammen.” For Lene legger det hindringer for

relasjonsdannelse fordi språket kommer i veien. Schiefloe (2003: 136) sier at språket er noe som er med på å binde mennesker sammen, og gir dem en følelse av identitet og tilhørighet. I dette tilfellet gir språklige skiller opplevelser av avstand og ulikhet, og kan utgjøre en stor begrensning slik at ikke alle mødre klarer eller har energi til å bli kjent. Hanne, som er født og oppvokst i Norge, deltok i samme barselgruppe som Lene og fikk best kontakt med en mor med etnisk minoritetsbakgrunn:

(...) jeg kan godt bli venner med alle, jeg liker å snakke med folk som er annerledes enn meg selv. Man er bare så forskjellig, hun jeg fikk best kontakt med, hun har syv barn! I alle forskjellige aldre. Hun var afrikansk, eller fra Sør-Amerika. Jeg er veldig sosial og snakker med de fleste, mens de andre der var jo så stille – noen kunne jo ikke norsk heller. (Intervju med Hanne, 37 år)

Dette sitatet uttrykker et ønske om å sosialisere på tvers av ulike bakgrunn, uavhengig av arenaer. Likevel er språklige skiller viktige sosiale avstandsmarkører (Schiefloe 2003). Identifiseringen skjer med dem som snakker samme språk som en selv, på samme måte som mødre har samme type referanser som livsstil, holdninger, verdier. Mødre med svak språkbeherskelse vil ha et mindre potensial til å bli akseptert som fullverdige medlemmer av en gruppe, og i et samfunn, sammenlignet med andre. Å ha barn i samme alder er ikke nok for å bli kjent når de ikke kan kommunisere med hverandre. Hanne virker mer avslappet i situasjonen enn Lene, men gir likevel uttrykk for at språket kunne være en potensiell hindring for å knytte relasjoner med etniske minoritetsmødre.

For Hani og Emma ble sosial likhet en barriere for den sosiale samhandlingen. Hani følte seg ikke på bølgelengde med de andre mødre fordi den gang hun var ung student. Etter et dårlig første møte med barselgruppen, kan det ha fått betydning for hvorfor hun ikke valgte å delta med de andre barna sine. I stedet ble åpen barnehage en sosial arena hun kunne møte andre mødre hvor hun følte seg mer på lik linje. Emma kjente seg ekskludert og annerledes fordi hun ikke hadde jobb. Vi har sett at det viktigste skillet i sosial kapital (Putnam 2000: 22-23) kan ligge i sammenbindende sosial kapital, som har en tendens til å forsterke ekskludering og homogene grupper, versus brobyggende sosial kapital som kan fungere inkluderende ved at det bygges bro mellom ulike personer som vanligvis ikke ville brukt tid sammen. I Hani og Emmas tilfeller kan det virke som de yrkesaktive mødre hadde en sammenbindende sosial kapital. De fire grunnleggende faktorene som skal til for å etablere relasjoner og nettverk (se side 28) ble ikke oppfylt fordi den sosiale likheten som i dette tilfellet handlet om språk og yrkesstatus, ble for store hindre. Lene, Hani og Emma har alle barn i samme alder som de andre mødre, men det er likevel ikke tilstrekkelig for å danne grunnlag for samhandling. Å skulle skape tillit i en slik gruppe er utfordrende da følelsen av å være annerledes gjør at de

ikke føler en tilknytning til hverandre. Gruppens interne fellesskapsfølelse er ikke der, og forutsetningen for en tilknytning faller bort.

Ingrid og Kinsi har motsatte opplevelser der de har blitt kjent med mødrene i gruppen. For Ingrid var dette en mulighet for å skape sterke bånd med mødre i samme situasjon som henne selv. Det ble skapt en sammenbindende sosial kapital dem i mellom fordi de alle kom fra vestlige kulturer der de hadde samme referansegrunnlag. Det skal også nevnes at kontakten som skapes her handler i stor grad om småbarnsmødrenes sosiabilitet. Noen er utadvendte og er interessert, mens andre er mindre engasjert og dette er uavhengig av hvilket kontinent mødrene kommer fra. Behovet for å være med i en barselgruppe ser ut til å være større når mødrene er nyinnflyttet til et område eller har fått barn for første gang. Lene og Ingrid var spesielt engasjert da de var nyinnflyttet og ikke kjente noen. Kinsi gleder seg over at de nå er fire mødre med etnisk minoritetsbakgrunn. Hun synes det er tøft av den ene moren som ikke snakker så godt norsk, å delta. Bianca deltok også, til tross for språkbarrieren. For Ingrid, Kinsi og Bianca blir barselgruppen et sted med potensial for brobyggende sosial kapital med flerkulturell samhandling.

6.2 Arenaenes potensial for samhandling og ressurser

Mødre er i ulik grad interessert i å opprettholde eller tilegne seg nye nettverk. Lin (2001) mener opprettholdelsen av nettverkene vil være fordelaktige fordi her utveksler personer like ressurser. Yrkesaktive mødre i barselgruppen til Emma ser ut til å opprettholde denne typen ressurs. Ressursen består av felles sosial status, noe som ekskluderer Emma som ikke har jobb. Mødrene i denne studien som har lyst til å ta del i nye nettverk, virker imidlertid ikke basert på å knytte sosial kontakt med folk som har bedre ressurser og høyere sosial status enn dem selv. Det handler i større grad om å få venner på stedet, fordi det kan bidra til høyere trivsel og tilhørighet. Derimot finnes det visse likhetstrekk i utfordringene ved å samhandle på tvers av sosial status.

Barselgruppe er i veldig varierende grad sett på som en møteplass for å skape sosiale relasjoner. Småbarnsmødrenes deltakelse går blant annet ut på å utvide nettverket sitt, få nye venner, og ikke minst få praktisert norskkunnskapene sine. Blant intervjupersonene i denne studien deltar etnisk norske oftere i barselgrupper enn etniske minoritetsmødre. Emma og Hani gir uttrykk for at sosial ulikhet står i veien for å føle at de er velkomne eller tilhører gruppen. Situasjonen kunne vært en annen dersom mødrene ikke hadde introdusert seg med yrkesstatus og kunne potensielt sett opphevet det sosiale skillet mellom mødrene.

Lin (2001: 49-51) sier at det krever mer anstrengelse og større innsats for samhandling på tvers av sosial ulikhet, i sammenhenger der aktører har andre typer ressurser enn deg selv. Å gå utenfor sine egne sosiale sirkler gjør aktøren mer utsatt fordi hun eller han tilbyr sine ressurser og kan derfor ikke forvente å få noe tilbake. Lene mener språket er en barriere fordi samhandlingen krever mye innsats. For henne er det å være del av en barselgruppe der personer verken kan kommunisere eller viser interesse lite ressursfullt. På en annen side gir Kinsi uttrykk for at det er flere etniske minoritetsmødre som deltar på tross av variert språkkompetanse. Dette er også tilfellet for Bianca siden hun kunne lite norsk, men bestemte seg likevel for å delta. Kinsi, Ingrid og Biancas barselgrupper kan derfor sies å være med på å skape brobyggende sosial kapital i motsetning til hva Emma, Hani og Lene opplevde.

En ”bro” kan få større betydning dersom mødrene er villig til å investere mer tid i samhandlingen. Dette er fordi det kan skape mer tillit mellom personer som er etnisk og kulturelt ulik en selv. Ingrid fortalte at hennes barselgruppe besto av mødre fra vestlige land. Den virket brobyggende fordi de hadde ulik etnisitet, men lignende vestlig kulturell bakgrunn. Dette kan ha gjort samhandlingen lettere, som også kan ha vært et resultat av vennskapet mellom Emma og den etnisk norske moren i åpen barnehage. I tillegg kunne alle engelsk. Kinsi og Biancas grupper kan sies å ha en større kulturell avstand mellom mødrene, spesielt fordi språket er en barriere. Språkbarrieren krever enda mer innsats til samhandling enn det gjorde for Ingrid.

I barnehagen er tiden et hinder for å skape nære relasjoner fordi flesteparten av mødrene er yrkesaktive og opplever at de har en hektisk hverdag. Å være i arbeid kan representere muligheter for å få tilgang til et bredere spekter av nettverk, der kvinnene kan bli kjent med andre utenfor ”morsrollen” (Putnam 2000: 195). Muligheter for samhandling på tvers av etnisk bakgrunn ligger til grunn fordi det oppstår former for uformell sosial kontakt, der utvikling av nære relasjoner ikke er en prioritering blant mødrene. Barnehagen fungerer bedre som en arena for uformelle svake bånd fordi mødrene *må* forholde seg til hverandre når de har barn i samme barnehagen. Potensialet for brobyggende sosial kapital er tilstede under dugnadsarbeid eller i ”levere-og-hente”-situasjoner.

Åpen barnehage er den arenaen som har størst potensial for både sammenbindende og brobyggende sosial kapital, og fungerer bedre som en inngangsport til nye nettverk enn barnehagen. Flere av mødrene delte felles kjennetegn som kunne fungere sammenbindende, både ved å ha lik etnisk minoritetsbakgrunn, men også at de befant seg i samme livssituasjon fordi de var hjemmeværende og hadde på den måten en form for lik sosial status. Alle har valgt å delta og bruke tiden sin på denne møteplassen, men er i ulik grad motivert for å få nye

venner. Fordi det er flere med ulik bakgrunn som er samlet på samme sted, kan brobyggende sosial kapital skapes siden de blir introdusert for nye personer og nettverk (Putnam 2000: 22-23). I tillegg ser denne arenaen ut til å ha størst mulighet for å skape sosial integrasjon på tvers av etnisk bakgrunn fordi det finnes tid til å samhandle på et dypere plan som igjen kan skape tillit mellom mødre. Selv om det er få etnisk norske mødre tilstede er likevel foreningen mellom mødre med på å skape en flerkulturell samhandling som bidrar til å bygge tillit på tvers av ulikheter, der følelser som tilhørighet og fellesskap virker sterkere enn i barnehage og barselgruppe.

Møteplassene gir tilgang til nettverk som rommer både sterke og svake bånd, som igjen skaper sammenbindende og brobyggende sosial kapital. Ryan og Mulholland (2014: 258-263) mener nøkkelen til å få tilgang til nye nettverk er å finne anledninger til å møte mennesker med like interesser og behov. I hennes studie av franske mødre i Storbritannia var de avhengig av å finne folk som hadde samme typer interesser, og at britiske mødre var åpne og villige til å knytte kontakter. Videre viste det seg at barnets alder og livsfase spilte en viktig rolle for deres tilgang til nettverk. Mødre med nyfødte barn kunne i enkelte tilfeller føle seg isolert, men med gradvis aktivitet og samhandling på lekeplasser og barnehager skapte det muligheter for vennskap med andre mødre. Skolen derimot viste seg å være en arena som var vanskeligere å skape relasjoner rundt. Min studie viser, i likhet med Ryan og Mulholland (2014), at barnets alder påvirker mødrenes tilgang til lokale nettverk, men også hvor mange nettverk du allerede er en del av. Mitt inntrykk etter å ha intervjuet mødre er at åpen barnehage i stor grad blir sett på som en sosial arena, mens barnehage og barselgrupper blir i varierende grad sett på som møteplasser som gir rom for å utvikle nære uformelle relasjoner.

Hvor viktig en arena oppleves kommer an på hvor etablerte mødre er i lokalsamfunnet og allerede eksisterende nettverk. I likhet med Lin (2001) mener Feld og Carter (1998) at det kreves en investering av individuell innsats for å opprettholde sosial kontakt på arenaene der samhandlingen skjer. Mødrene har ulike behov og interesser for å knytte kontakt med hverandre. Behovet ser ut til å være en avgjørende faktor for ønsket om å bli kjent, men ikke for selve samhandlingen i arenaene fordi de kan bestå av korte uformelle samtaler. Dette er nok kontakt for å opprettholde de brobyggende svake og uforpliktende båndene, men ikke til å skape sterke relasjoner. Selv om mødre har barn i samme alder, og er samlet på møteplassene, er ikke det en automatikk i at det utvikles uformelle sterke vennskap, spesielt ikke i barnehagen. Yrkesaktive mødre virker mindre engasjert til å danne nye relasjoner, særlig etnisk norske, fordi tiden og overskuddet står i veien. Hjemmeværende

mødre er mer fleksible og har en annen hverdag med andre rutiner, som også ser ut til å gi større rom for å utvikle vennskap.

6.3 Del 2

Del 2 vil diskutere forskningsspørsmål 3: *Hvordan kan sterke og svake bånd bidra til sosial integrasjon i et urbant lokalsamfunn?* Analysen vil inneholde resultater fra den kvantitative spørreundersøkelsen i MultiRur-prosjektet, som gir et bilde på opplevelsen av å bo i en flerkulturell bydel med barn. Dette vil bli drøftet i lys av mine intervjupersoners tanker og holdninger til stedet og innbyggerne. Her vil jeg se om småbarnsmødrenes tillit til hverandre kan gi ressurser i form av fellesskap og tilhørighet i et urbant lokalsamfunn, og om det kan bidra til sosial integrasjon. I forbindelse med ressursene på et mesonivå (se begrepet ”meso”, side 23) vil jeg se om det utvikles gemeinschaftpregede relasjoner blant beboerne (Fisher 1977; Tönnies 1887).

6.3.1 En urban bydel: *Gemeinschaft* eller *Gesellschaft*?

Tönnies (1887) brukte begrepene *Gemeinschaft* og *Gesellschaft* for å forstå ulike former for sosialt samkvem (se kapittel 4.2, side 13). Begrepene karakteriserer forskjellige former for sosial samhandling mellom mennesker. Når relasjonene er nært knyttet til hverandre, og båndene mellom mennesker er intime, emosjonelle og kjente, som i familien, blant venner og i små lokalsamfunn, snakker man om gemeinschaftpregede relasjoner. Han forbandt det hovedsakelig med livet i jordbrukssamfunnet, der folk bodde i små og stabile lokalsamfunn. Motsetningen er *Gesellschaft*, som er konstruerte og kunstige, der relasjonene preges av lite nærhet. Forretningsliv og markedet som sosial institusjon er et eksempel på dette, hvor Tönnies forbandt det med framveksten av det moderne samfunnet. Som jeg har vært inne på tidligere, kan det synes fruktbart å sammenlikne de ulike kapitalformene inn i *Gemein-* og *Gesellschaft*. Sammenbindende sosial kapital kan sees i sammenheng med sterke bånd, hvor personer har felles likhetstrekk, der jordbrukssamfunnet i stor grad var en homogen masse. Brobyggende sosial kapital kan derimot plasseres i det moderne samfunn der arbeidslivet stod sentralt, med formelle, upersonlige og svake bånd (se kapittel 4.1, side 10).

Claude S. Fischer (1977) sier at løsrivelsen fra det lokale gir muligheter for å optimalisere de personlige nettverkene, fordi mennesker i dagens samfunn har store valgmuligheter når det gjelder hvem de etablerer relasjoner til. Det kan på mange måter høres ut som en gesellschaftpreget måte å skape relasjoner på, fordi økt valgmulighet gjør det lettere å bryte relasjoner man ikke har behov for å opprettholde. Allan (1989: 135) mener det er

åpenbart at vennskap baseres på felles interesser og vil bli påvirket av posisjonen man har i den sosial strukturen. I stor grad vil et vennskap være et spørsmål om personlige preferanser og valg. Likevel kan interessen folk har i noen tilfeller utvikles fra sin strukturelle plassering, altså deres lokale møteplasser, og på den måten gir deres felles rutiner en anledning til å utvikle vennskap. Slik kan vi se at strukturelle plasseringer, eller møteplasser, kan virke samlende, kan gi grobunn for å skape fellesskap. Jeg mener å se grunnlag for både å knytte sterke, men også svake bånd i arenaene jeg har valgt å konsentrere meg om i min studie. Dette synes å skje på tvers av etnisk bakgrunn. Imidlertid har lokalsamfunnet som helhet kanskje andre forutsetninger til å skape sosiale bånd og sosial integrasjon. Dette vil jeg belyse og utdype videre nedenfor.

Hvilket nabolag mødrene bor i gir en antydning på hvor ofte de omgås andre med annen etnisk bakgrunn utenfor barnehage, åpen barnehage og barselgruppe. Etnisk norske og etniske minoritetsmødre har forskjellig oppfattelse om hvem som bor hvor i Søndre Nordstrand. Etnisk norske mødre mener det bor et flertall av etnisk norske i nabolagene de bor i, der de har observert kun en eller to familier med etnisk minoritetsbakgrunn i samme nabolag. Mødrene med etnisk minoritetsbakgrunn opplever det er en blandet bosetting der det også bor etnisk norske i nabolaget, men at det er færre. Lene som er bosatt på Holmlia mener menneskene i lokalsamfunnet er gruppert i ulike områder på bakgrunn av økonomi og etnisitet:

(...) jeg ser jo at det er forskjeller på hvor man bor på Holmlia. (...) der vi har kjøpt rekkehus nå, der ligger kanskje prisnivået litt høyere enn i blokkene. Sånn at en ser jo i blokkene på Holmlia senter, nesten basert kun egentlig på hva som henger på verandaen og på en måte – en ser litt.... Jeg har et inntrykk av at det er en litt annen gruppe mennesker som bor i rekkehusene (...) (Intervju med Lene, 30 år)

I likhet med Lene, mente Britt hun potensielt kunne se hvem som bodde hvor ut i fra hva som hang ute på balkongen. Da de skulle finne bolig valgte de bevisst å ikke flytte til områder hvor naboene brukte uteområdet til oppbevaring, med en bekymring om å ikke treffe naboene og at området ikke skulle bli tatt godt vare på:

Vi har lyst til bo et sted hvor vi faktisk møter naboene da. Og hvis man bare bruker alle balkongene til oppbevaring så er det ikke så veldig sannsynlig at de er så mye ute. Og da vil kanskje ikke uteområdene bli tatt godt vare på heller. (Intervju med Britt, 32 år)

Det blir skapt en avstand mellom ”vi” og ”de andre” basert på inntrykk og erfaringer man tar med seg i livet. Fordi de ser hva som henger på verandaen eller balkongen får de et inntrykk av hvem det kan være som bor i blokkene, og øker derfor distansen mellom hvem som bor i blokk og rekkehus. Gjennom ytre inntrykk får mødrene et grunnlag for å gjøre seg opp en mening om de andre. For Lene blir ”vi-følelse” skapt innad i nabolaget fordi det er mange som ligner på henne:

*(...) mitt inntrykk er at det er veldig mange av samme type folk som meg selv, type ansatt i staten, det er mange sykepleiere, folk som jobber med IT – lite sånne «strebere» i næringslivet.
(Intervju med Lene, 30 år)*

Hun avgrenser seg i forhold til mennesker som oppleves som annerledes på den sosiale rangorden. Hun identifiserer seg ikke med ”streberne”, men distanserer seg også på den andre siden fra de som bor i blokk og bruker balkongen til oppbevaring. Som vi så i kapittel 4.1 (side 12) mener Putnam at sammenbindende sosial kapital kan virke ekskluderende fordi det er kun én type medlemmer i gruppen, hvor det settes visse krav og standarder for å passe inn. I følge Lene ligger det et skillet mellom hvem som tilhører hvilket borettslag, og at hennes naboer har noenlunde samme type sosial status som hun selv. Lene og Britt har gjort et bevisst valg om hvilket område de vil bo i på Holmlia, som kan bety at de i mindre grad treffer beboere med etnisk minoritetsbakgrunn. Hvis vi ser dette i lys av sosial integrasjon, ser vi at deres valg kan få negative konsekvenser, fordi det oppstår for få ansikt-til-ansiktsmøter.

Denne tilhørigheten Lene og Britt føler i sitt eget borettslag, kan bidra til å gi dem trygghet til å ta kontakt med andre som er ulik en selv, noe de andre møteplassene, som barnehage, åpen barnehage og barselgruppe i varierende grad kan bidra med. Etnisk norske mødre vektlegger også bydelens arrangementer som et bra tilskudd for være sammen i lokalsamfunnet. Vi kan således anta at slike arrangementer er noe de vil oppsøke. Slik sett kan vi altså likevel se at sammenbindende sosiale nettverk kan være betydningsfulle og kan være en forutsetning for brobyggende sosial kapital som kan bidra til sosial integrasjon, fordi nettverkene skaper samhold og tilhørighet medlemmene imellom (Ødegård mfl. 2014).

6.3.2 Generalisert tillit

Når vi ser brobyggende sosial kapital, er det i følge Putnam (2000) en inkluderende form for nettverk og relasjonsutvikling, der folk kan forholde seg til hverandre uavhengig av strukturelle faktorer som klasse, kjønn og etnisitet i lokalsamfunnet. Dette er med på å skape en generalisert tillit mellom medmennesker (ibid: 136-137). Et brobyggende nettverk kan bidra til økt sosial integrasjon og skape tilhørighet og samhold, slik som Tönnies mente Gemeinschaft gjorde i det kollektive jordbrukssamfunnet. Imidlertid har Ryan (2011) kritisert Putnam (se kapittel 3.3, side 8) for å forenkle begrepet sosial kapital og hva relasjons- og nettverksdannelse egentlig innebærer. Det finnes mange markører og uforutsette hindre som ikke automatisk forsvinner i et brobygde nettverk. Blant annet kan begrenset kunnskap om andres kulturbakgrunn eller språkbarrierer gjøre det vanskelig å ta kontakt, til tross for at de er samlet på en felles arena. En møteplass med ”brobyggende relasjoner” vil alltid kunne bære

preg av utfordringer og ulikheter. Dette har blitt belyst i arenaene barnehage, åpen barnehage og barselgruppe (se kapittel 6.2, side 39). På samme måte vil dette kunne gjelde for lokalsamfunnet og felles arrangementer.

Tina mener det er et godt samhold i bydelen, blant annet på grunn av festivalene som blir arrangert to ganger i året og sier:

Ja, det er et godt samhold også er det noen sånne mobiliseringer gjennom året – festivaler «vær stolt festivalen» og «United» på hver sin ulike halvdel av året, som er med å skape og bygge litt broer og sånn (...). (Intervju med Tina, 40 år)

Sosial kapital på mesonivå belyser i dette tilfellet hvordan felles arrangementer skaper nettverk som igjen kan skaper tillit. Tilliten mellom beboerne vil være et sosialt lim, som gir grunnlag for samfunnsmessig engasjement, opplevelse av trygghet og tilhørighet (Schieffloe 2003). Og nettopp er tillit en sentral forutsetning for å lykkes med integrasjonsprosesser (NOU 2011 nr. 14: 98). Arrangementene bidrar med å samle alle beboere uavhengig av etnisk bakgrunn på ett sted samtidig. Disse ansikt-til-ansiktmøtene kan gjøre det lettere å ta kontakt med andre som er ulik en selv enten fordi man har sett hverandre før, eller på grunn av felles interesse i festivalene. Dette kan danne ”overfladiske” svake bånd, som er et potensial for dypere kontakt og gir anledning for flerkulturell samhandling som kan bidra til en videre sosial integrasjonsprosess. Fordi beboerne ser hverandre og hilser kan det skape en følelse av tilhørighet og fellesskap, og trenger ikke nødvendigvis danne nære relasjoner med hverandre for å skape et godt samhold.

Denne formen for kapital er gunstig for å danne grunnlag for en følelse av solidaritet på tvers av sosiale forskjeller (Ødegård mfl. 2014). Fordi Søndre Nordstrand er Oslos nest største flerkulturelle bydel (Wiggen mfl. 2015), er en slik solidaritet og tilhørighet svært betydningsfull fordi det er mange som ikke deler felles identitet, kultur og religion (Ødegård mfl. 2014). Brobyggende sosial kapital fremheves derfor som viktig fordi den bidrar til å bygge gode lokalsamfunn, hvor det kan skape en overordnet ”vi-identitet” (ibid: 40). Dette har blitt satset på gjennom Oslo Sør-satsingen med arrangementer i lokalsamfunnet som ”Vær Stolt Festivalen” og ”United” (Ruud og Vestby 2011). Båndene som dannes her er verdifulle da de styrker grunnlaget for økt generalisert tillit mellom folk som ikke er like eller står hverandre nære (Ødegård mfl. 2014).

I spørreundersøkelsen tilknyttet MultiRur-prosjektet fikk respondenten spørsmål hvor de kunne velge å svare på en skala fra 1-5, hvor 1 betyr at de ikke kan stole på noen, og 5 betyr at de kan stole på alle. Ved å slå sammen kategori 4 og 5 mente 81,9 prosent av etnisk norske mødre og 45 prosent av etniske minoritetsmødre man kunne stole på folk flest i

bydelen. 40 prosent av etniske minoritetsmødre valgte kategori 3, som betyr at man i middelsgrad kan stole på folk (se tabell 5 i appendiks). Dette er relativt høye tall på at mødrene på Holmlia mener de kan stole på folk flest i delbydelen, men hvor etnisk norske i større grad har tillit til alle. Dette samsvarer med Statistisk sentralbyrå hvor de påviser at Norge er et av landene med høyes tillit til medmennesker sammenlignet med andre europeiske land. Deres funn viser at deltakelse i organisasjoner, utdanning og å være yrkesaktiv øker tilliten fordi tilgangen til sosiale nettverk blir større (Barstad og Sandvik 2015; Vrålstad 2012). Av intervjupersonene i denne studien har 16 av 18 mødre arbeid, utdanning eller begge deler. Noor og Yonis har ikke utdanning og er ikke yrkesaktive. Alle gir likevel uttrykk for at de trives i bydelen, men at det har fremkommet blandede erfaringer når det kom til muligheter for å være involvert i uformell sosialisering med etnisk norske og etniske minoriteter.

Forskning viser at innbyggernes sosiale kapital øker ved deltakelse i organisasjonsliv, og at denne typen nettverk og relasjoner virker positivt inn på livskvalitet i flerkulturelle lokalmiljø (Ruud og Vestby 2011; Ødegård mfl. 2014). Barnehage, åpen barnehage og barselgrupper er alle arenaer der mødrene kan utvikle nye relasjoner og nettverk, men der de er avhengig av kvinnenens individuelle motivasjon, lyst og evne til å ta kontakt. Denne dimensjonen kan sammenlignes med foreningslivets ressurspersoner som tar ansvar for å holde liv i organisasjonene. Arenaene i denne studien ser ut til å kunne påvirke lokalmiljøets livskvalitet. Det eksisterer samhandling på alle møtepunktene, men blir utfordret av mødrenes hektiske småbarnstilværelse, og prioriterer ofte tid med familien eller allerede eksisterende nettverk. Feld og Carter (1998: 130) mener dagliglivet består av felles aktiviteter som bringer folk til samhandling. I den grad de lokale nettverkene blir svakere vil de i mindre grad være felles og institusjonalisert. Dette kan resultere i svekkede *gemeinschaft*-relasjoner, der personer i økende grad konstruerer livene sine rundt de menneskene de ønsker å beholde kontakten med. Fordi det moderne samfunnet har gitt personer flere midler til å mobilisere seg utenfor lokalsamfunnet vil det være med på minske de tradisjonelle, nære båndene som var vanligere før i tiden (Fischer 1977: 164-167). Likevel finnes det en sterk stedstilknytning fordi beboerne står sammen mot medias fremstilling av Søndre Nordstrand som en ”kriminell” bydel. Enigheten om at en flerkulturelle bydelen er et godt sted å bo forener folk og opprettholder et samhold.

6.3.3 Å bo i en urban, flerkulturell bydel

Til tross for bydelens dårlige rykte ga alle intervjupersonene jeg snakket med uttrykk for at Søndre Nordstrand var et veldig bra sted å bo. Dette baseres på resultater fra den kvantitative spørreundersøkelsen og svarene intervjupersonene ga. I spørreundersøkelsen mente 84,1 prosent etnisk norske og 90,5 prosent etnisk minoritetsmødre at Holmlia var et godt sted å bo (se tabell 7 i appendiks). Alle intervjupersonene i denne studien er innflyttere til Søndre Nordstrand, med unntak av Eli, Maja og Ayesha som er oppvokst på Søndre Nordstrand. For mange var familieøkning en grunn til å flytte, og behovet for større plass lå tilstede. Økonomi spilte også en stor rolle til at Søndre Nordstrand var en ideell plass å flytte til med lavere boligpriser enn ellers i Oslo.

Ingrid og Lene hadde egentlig ikke tenkt på Holmlia som et alternativ på grunn av alt de hadde lest og hørt. Ingrid så på det som et prøveprosjekt. Det var i perioden de skulle ha sitt første barn og var opptatt av skole og nærmiljøet, og hvordan det så ut med tanke på etnisk norske og minoriteter som bodde der. Forventningene til stedet eller innbyggerne var ikke veldig høye, men etter hvert som tiden gikk innså de hvor godt de trivdes. Derfor flyttet de fra rekkehus til enebolig i samme område og har nå bodd der i seks år.

Lene besøke et vennepar på Holmlia og det resulterte i at hun og familien inkluderte stedet med i boligsøket på Internett da de skulle kjøpe seg ny bolig. Hun syntes det ikke var lett å si at hun hadde flyttet dit til venner og kolleger på grunn av bydelens dårlige rykte og fordommene til stedet:

*Men jeg må innrømme det at når vi kjøpte på Holmlia, når jeg skulle fortelle det til mine venner og kanskje på jobb også bare... satt det litt langt inne å si at jeg hadde flytta til Holmlia. Men de som har vært der og som vet hvor fint det er der, og som kanskje til og med har noe familie som bor der, de vet jo at det er et veldig bra sted å bo – veldig flott! Men det er mye fordommer! Og jeg satt jo med de selv også. Men jeg liker litt at jeg har blitt satt litt på plass da, av mine egne fordommer.
(Intervju med Lene, 30 år)*

Dette sitatet gir et uttrykk om hvilke forventninger hun hadde til å flytte til en flerkulturell bydel. Videre fortalte hun at fordommene var basert på ryktene om stedet:

(...) det går jo på det at du bare treffer damer i burka på butikken. Jeg visste ikke hva som bodde på Holmlia. Jeg hadde et inntrykk av at det omtrent bare var innvandrere. Men jeg hadde jo ikke vært der å sett det selv. (Intervju med Lene, 30 år)

Etter at hun og familien bestemte seg for å flyttet til Holmlia, viste det seg å være et godt sted å bo med en god blandingen av både etniske minoriteter og etnisk norske. Fordommene til Lene forsvant på grunn av opplevelsen et bra mangfold, og sa videre:

*Man har veldig mye å lære av hverandre (...). Det jeg (...) synes er en fordel når det gjelder innvandring og bo på et sted med mange med innvandrerbakgrunn er jo at det er en blanding.
(Intervju med Lene, 30 år).*

Interkulturelle relasjoner kan hjelpe innbyggerne med etnisk norsk bakgrunn til å tilpasse seg en mer kompleks og flerkulturell urban bydel (Søholt og Lynnebakken 2015). Dette vil være svært ressurskappende for etnisk norske mødre, på samme måte som etniske minoritetsmødre får ressurser av å samhandle med etnisk norske. Areej sier:

Jeg liker (...) å være på et sted der det er blandet. Kulturer og sånn. Jeg vil ikke være alene med nordmenn, jeg vil ikke være alene med innvandrere. Jeg vil ha blandingen. Da lærer jeg fra både nordmenn og innvandrere (Intervju med Areej, 31 år)

Mødrene gir uttrykk for at de liker blandingen av etnisitet og kultur fordi de har potensialet til å lære av hverandre. Denne lærdommen kan bidra til økt aksept og forståelse, som skaper et innforstått felleskap og tillit til sine medmennesker.

Å bo i Søndre Nordstrand vil forme barna og dem selv som mennesker, der mødrene spesielt vektlegger at de blir mer åpen og tolerant for ulikhet. Spesielt gjelder dette med tanke på barneoppdragelsen, der barna kan få tilgang til nye sosiale nettverk og utvikle vennskap på tvers av etnisitet. Ingrid håper at barna lettere vil få relasjoner og nettverk med etnisk minoriteter fordi de vokser opp i en flerkulturell bydel:

Jeg håper egentlig at ved å bo der så kanskje det blir litt annerledes for barna våre. At det kan være lettere å liksom få venner på tvers av kulturer, at man er mer åpen da. At det er kanskje neste generasjon. (Intervju med Ingrid, 39 år)

Dette uttrykker forventningene hun har av å bo i en flerkulturell bydel. Det foreligger et ønske om at barna lærer seg hvordan de tar kontakt på tvers av ulikhet, der hennes generasjon ikke har vokst opp med en flerkulturell omgivelse og vet i mindre grad hvordan hun skal forholde seg til og kontakte folk med annen bakgrunn. På en annen side, hvis barna ikke ser at foreldrene sine omgås med folk med annen etnisk bakgrunn, kan det kunne påvirke barnas valg av venner og opprettholdelsen av skillet mellom ”oss” og ”dem”. Tina mener at den flerkulturelle omgivelsen er fremtiden og synes det er viktig at barna hennes får ta del i den:

Det er fremtiden. Selvefølgelig har det sine utfordringer, det har enhver bydel. Og jeg vil heller at ungene mine skal få del i sånn som fremtiden vil se ut og bli godt vant til å få venner med både ulik tro, og ulike tilnærming til både familieliv og fritidsliv og jobb og språk. Altså det er viktig for oss da. Og jeg tror kanskje at vi kan helt fint bo der uten å ha den tilnærmingen også. Jeg vet at det er folk som stemmer i de ytre blå og ytre rød som bor i samme bydel, men jeg opplever at det er en høy toleransegrense for ulike kulturelle forskjeller egentlig. (Intervju med Tina, 40 år)

Sitatet gir uttrykk for at det er rom for å være forskjellige, både med ulike kulturelle bakgrunner og personers politiske ståsted. Areej er optimist angående å oppdra barna sine i en flerkulturell bydel, og mener at de lærer det beste fra ulike kulturer:

Det er noe jeg har hørt fra en norsk dame som bor her, hun sa til meg: «jeg er heldig som bor her og at barna mine er oppvokst her, sammen med andre kulturer», da kanskje, fordi hun sa: «vennene til mine barn» eller hun har ungdommer egentlig, liker ikke å feste. Dem lærer bare det beste fra hverandre. De andre lærer å trene fra andre familier, de andre lærer du å ikke gå ut å drikke og ikke feste. (Intervju med Areej, 31 år)

Forventningene og fordelene ved å bo i en flerkulturell bydel uttrykkes av småbarnsmødrene, og det tyder på at de så bydelen som en viktig arena for utvikling av lærdom om andre kulturer, åpenhet og toleranse til å tåle andres meninger, holdninger og handlinger. Bydelen blir i seg selv en viktig arena for sosial integrering. Spesielt vektlegger norsk-etniske mødre barnas generasjon og deres muligheter for å knytte bånd på tvers, da de selv har få eller ingen venner på tvers av etnisitet.

6.3.4 Muligheter for å bli kjent med andre

I den kvantitative spørreundersøkelsen viser det seg at etnisk norske mødre har færre venner på tvers av innvandrersstatus enn etniske minoritetsmødre (se tabell 9 i appendiks). Dette bekreftes i intervjuene i denne studien. De sier de har flest venner med samme etnisitet som seg selv, men at det ikke er et bevisst valg. Britt, Ingrid og Tina mener det er lettere å bli kjent med personer som har samme referansebakgrunn som dem selv, og at det er dem de ofte får best kontakt med. I tillegg sier Areej at hennes etnisk norske venner har vanskeligheter for å bli kjent med og samhandle med etniske minoriteter:

De vennene jeg har blitt kjent med, dem norske, dem hadde det også veldig vanskelig å bli integrert med innvandrere. (...) en som jeg kjenner hun sa: «det hadde vært vanskelig for meg å bli kjent med innvandrere» (Intervju med Areej, 31 år)

Hun synes det er likhetstrekk i utfordringene etnisk norske og etniske minoriteter opplever. For å overvinne reservasjonene ovenfor hverandre, må noen tørre å ta det første steget. Med sin utadvendte personlighet har ikke Areej noe problem med å ta kontakt med andre, og sier: *”Jeg er veldig sosial. Jeg liker å bli kjent med mange. Jeg liker å prate, jeg liker å kommunisere.”* Denne uttalelsen viser et ønske om å sosialisere og å bli kjent med alle. Hun og andre intervjupersoner fremhever fordelene ved deltakelse i barnehage, åpen barnehage og barselgruppe og de så sosialt samvær med mødre som en verdi i seg selv som var viktig for deres livskvalitet. Vi kan se her at integrasjonsperspektivet påpeker viktigheten av at både norsk-etniske og etniske minoriteter deltar i en gjensidig integrasjonsprosess fordi vi lærer av hverandres kulturer.

Videre i spørreundersøkelsen synes flertallet av kvinnene som bor på Holmlia at det er lett å bli kjent med andre (se tabell 10 i appendiks) og at folk er imøtekommende (se tabell 8 i appendiks). 54,8 prosent etniske minoritetsmødre mener det er lett å bli kjent med andre sammenlignet med 75,4 prosent av etnisk norske mødre. 76,7 prosent etnisk minoritetsmødre mener folk er imøtekommende sammenlignet med 91,9 prosent av etnisk norske mødre. Dette viser at etniske minoritetsmødre i mindre grad enn etnisk norske mødre mener det er lett å bli kjent med andre og at folk er imøtekommende. Det kan være

språkkompetansen blant etniske minoritetsmødre som gjør det vanskelig å bli kjent, slik som Bianca og Noor, eller at man føler seg ekskludert, slik som Emma, Hani og Yonis føler.

Etter fem år i samme nabolag er det kun én annen etnisk norsk mor Yonis har kontakt med. Hun opplever de norske som lite imøtekommende, og forteller at selv om hun har barn på skolen og går på foreldremøter, er det noen av naboene som ikke vil snakke eller hilse på henne. Videre sier hun at det hadde vært lettere for henne å skape et sosialt nettverk hvis hun hadde fortsatt å bo i Somalia fordi hun kjenner flere. I Norge forstår hun seg ikke på visse situasjoner og sosialiseringprosessen, spesielt med tanke på naboene. Avstanden hun opplever i møte med etnisk norske i nabolaget kan ha en gesellschaft-faktor, der lokalsamfunnet virker kaldt og ekskluderende og relasjonene er upersonlige. I følge Søholt og Lynnebakke (2015) er det tydelig at etniske minoriteter ser på naboer og nabolag som en mulighet for å lære mer om Norge, og for å danne relasjoner med etniske norske fordi de hadde egeninteresse av det. Etnisk norske på den andre siden hadde ikke den samme type interesse fordi de allerede hadde et nettverk utenfor naboene.

(...) i og med at vi har så mange venner ellers rundt omkring så har ikke vi valgt å engasjere oss så veldig [i nabolaget]. Jeg ser de andre naboene som bor rundt, som er kontaktsøkende og vil gjerne ha kontakt med alle rundt fordi de har ikke noen andre venner i området [etniske minoriteter]. (Intervju med Eli, 32 år)

Uttalelsen viser at Elis eksisterende nettverk gjør at hun engasjere seg mindre nabolaget. Dette kan gi en forståelse av hvorfor det er vanskelig å nå frem til etnisk norske naboer, slik Yonis beskriver sin situasjon. For Hani har det vært motsatt. Hun har bodd på vestkanten i Oslo, og har bevisst valgt å flytte østover fordi hun trives bedre i et flerkulturelt miljø:

Jeg føler meg mer velkommen her i bydelen. Folk er mye mer imøtekommende her [sammenlignet med Oslo vest]. (...) jeg har bare positive erfaringer med denne bydelen her. Særlig helsestasjonen og sånt. De er veldig hyggelige og imøtekommende. Veldig hjelpelige. (Intervju med Hani, 33 år)

Bianca håper at når datteren hennes skal begynne i barnehagen vil det legge en åpning for nye bekjentskap med andre foreldre: ”(...) Kanskje når hun skal begynne på barnehage så kan jeg bli kjent med andre foreldre der. Når hun har venner, så kan jeg møte flere foreldre.” Inntil videre er hun hjemmeværende, og trives med å bruke åpen barnehage som alternativ for sosialisering med mødre og for at datteren kan få leke med andre barn.

7. Sammenfatning og diskusjon

Sosialisering med personer med ulik kulturell og etnisk bakgrunn blir en viktig del av dagliglivet. Formålet med denne masteroppgaven har vært å se hvordan hverdagsmøter mellom småbarnsmødre kan bygge bro på tvers av etnisitet, og om deres relasjoner og nettverk kan bidra til samhörighet i en urban, flerkulturell bydel i Oslo. I den sammenheng har

jeg ønsket å fange opp potensialet for sosial integrasjon på mikro- og mesonivå.

Intervjupersonenes ni ulike etniske bakgrunner og deres tanker, holdninger og erfaringer har gitt tilgang til mangfoldige perspektiver og synspunkter om lokalsamfunnet, og hvilke muligheter og hindre for samhandling som eksisterer på lokale møteplasser.

7.1 Muligheter for å skape sosiale relasjoner og nettverk

Å bygge broer på tvers av etnisitet i et flerkulturelt lokalsamfunn med høy befolkningstetthet byr på utfordringer. Et stort mangfold av holdninger, normer og verdier kan bidra til å øke avstanden mellom folk, og skape vanskeligheter for samhandling mellom grupper. Å skape sosiale relasjoner og nettverk handler mye om lyst og evne, men også om sosial likhet og hvem vi prioriterer tiden vår sammen med. Spesielt kan dette være utfordrende hvis vi ikke deler etnisk eller kulturell bakgrunn. Derfor blir det viktig å studere mikronivået, der lokalbaserte ansikt-til-ansiktmøter og møteplasser kan åpne opp for nysgjerrighet til å bli kjent, uavhengig av en persons kulturelle og etniske bakgrunn. Med 18 kvalitative intervjuer med småbarnsmødre, har jeg undersøkt lokale arenaers potensial til å skape sterke og svake bånd (Granovetter 1973, 1983), og sammenbindende og brobyggende sosial kapital (Putnam 2000). I tillegg ga kvantitative data fra MultiRur-prosjektet (se kapittel 1.2, side 3) flere indikatorer på ulike opplevelser av stedet blant etnisk norske og etnisk minoritetsmødre, der mine kvalitative funn har underbygget dette. Møteplassene som ble undersøkt var barnehage, åpen barnehage og barselgruppe. I tillegg ble bydelen som helhet studert fra småbarnsmødrenes perspektiv, hvor negative medieomtaler har bidratt til fordommer om stedet og beboerne.

På mikronivå har jeg analysert småbarnsmødrenes situasjoner og erfaringer og drøftet forskningsspørsmål 1: *Hvilke former for sosiale relasjoner og nettverk har småbarnsmødre i lokalsamfunnet på Søndre Nordstrand?* og 2: *Hvordan skapes sosial kapital blant småbarnsmødre i en flerkulturell bydel?* Her har jeg sett på samhandling i barnehage, åpen barnehage og barselgruppe.

7.1.1 Barnehage

I barnehagen kan barna være mens foreldrene er på jobb, mandag til fredag, mellom åtte om morgenen til fem på ettermiddagen. Barnehagen er et frivillig tilbud og har en månedlig kostnad. Denne møteplassen tolket jeg som en arena der det ble utviklet svake, uforpliktende bånd. Kontakten som skjedde mellom småbarnsmødre var preget av en distanse, der de hilste og småpratet stort sett for å skape god stemning, og ikke for å etablere stabile relasjoner.

Dette kan likevel ha vært svært nyttig arena for å utvikle språkkompetanse eller få en bedre flerkulturell forståelse.

Småbarnsmødre som benyttet barnehage var yrkesaktive og hadde allerede eksisterende nettverk, dermed ble det i liten grad prioritert å bygge nære relasjoner her. Samhandlingen ble i stor grad avgrenset til nettopp denne arenaen, der privat- og hverdagsliv ble separert. Relasjoner og nettverk som ble utviklet mellom etnisk norske og etniske minoritetsmødre var i stor grad basert på svake bånd. Svake bånd kunne likevel fungere som broer, da de uformelle samtalene ga et utgangspunkt for brobyggende sosial kapital (Putnam 2000).

Granovetter (1983) og Lin (2001) mener verdien av et svakt bånd er avhengig av personers sosiale plassering, og i hvilken grad de er i posisjon til å formidle nyttig informasjon (Granovetter 1983: 207). Spesielt blir dette satt i sammenheng med å skaffe seg jobb, fordi svake bånd bidrar til å utvide personers sosiale sirkler og mulighetene for sosial og profesjonell mobilitet. Imidlertid er det viktig å utvikle forståelsen av begrepet ”svake bånd”. Dette kan potensielt få en utvidet betydning da tillit og følelsen av tilhørighet er sentrale forutsetninger i integrasjonsprosesser.

Denne oppgaven har vist at svake bånd kan bidra til sosial integrasjon ved å gi mulighet for hverdagslig kommunikasjon. Denne kan igjen gi en bekreftelse på tilhørighet og anerkjennelse på andre lokale arenaer som når mødre av to barn i samme barnehage møtes for en uformell prat på lekeplasser, nabolag, nærbutikken eller togstasjonen. På samme måte som Putnam (2000) mener brobyggende sosial kapital vil knytte relasjoner på tvers av sosiale skiller og skape generalisert tillit og tilhørighet i lokalsamfunnet, kan interkulturelle svake bånd skape flerkulturell samhandling og følelsen av tilhørighet.

7.1.2 Åpen barnehage

Åpen barnehage er et gratis tilbud og har åpent en gang i uken fra ni til tre. Dette fungerer som en møteplass for foreldre og barn som ikke går i barnehage. Her kan barn leke, og foreldrene bli kjent. På denne arenaen var det rom for å skape både svake og sterke bånd blant både etnisk norske og etniske minoritetsmødre. Nære relasjoner kunne utvikles fordi mødre var der sammen med barna sine over lengre tid, noe som la til rette for tilhørighet og tillit. Småbarnsmødrene var hjemmeværende av ulike årsaker, og var derfor mer fleksible med hensyn til å ha tid til samtaler med hverandre. Nettverket som ble utviklet kunne videreføres inn i småbarnsmødrene privatliv. Sosial status var ikke et hinder på denne arenaen, kanskje fordi det ikke var lagt opp til en introduksjon av småbarnsmødrene, slik som i barselgrupper

(se kapittel 7.1.3, side 53). Barnas samhandling var i fokus, og kunne gjøre situasjonen uformell og avslappet. Noen foretrakk å holde relasjonene adskilt, slik som småbarnsmødrene i barnehagen, der svake uformelle bånd oppstod. Denne møteplassen virket likevel i større grad samlende og gjorde det mulig å utvikle både sammenbindende og brobyggende sosial kapital.

7.1.3 Barselgruppe

Barselgrupper iverksettes av den lokale helsestasjonen og har som formål å være et nettverksskapende tilbud. De sender ut invitasjon til et første møte med alle nybakte foreldre som har født barn i samme periode. Om de vil fortsette å treffes må de selv ta initiativ til dette, noe som krever motivasjon og engasjement. Denne studien viste at barselgrupper hadde potensial for tilegnelse av nye sosiale relasjoner og nettverk, og var viktig hvis småbarnsmødrene var nye i området eller hadde fått barn for første gang. Småbarnsmødrene ga uttrykk for at hvorvidt sosiale relasjoner ble utviklet mellom etnisk norske og etniske minoritetsmødre i barselgrupper, kom an på hvor motiverte de var til å ta kontakt og fortsette møtene.

Blant intervjupersonene med etnisk minoritetsbakgrunn som hadde deltatt i barselgrupper, virket ikke selve minoritetsbakgrunnen som en barriere. Utfordringen lå i deres varierende språkkompetanse. Ulik grad av norskkunnskaper og sosiale skiller som yrkesstatus utmerket seg som begrensninger for sosial kontakt på tvers av ulik etnisitet. Spesielt kunne den første introduksjonsrunden være nok til å danne tydelige avstandsmarkører, fordi samtalene ofte ble innledet med å prate om småbarnsmødrenes yrkesstatus, hvor noen måtte si de ikke hadde jobb, men var hjemmeværende. Slik ble det lagt et grunnlag for hvilken oppfatning mødrene hadde om hverandre. Denne informasjonen gjorde at småbarnsmødrene delte hverandre inn i kategorier som kunne skape negative fordommer. Samtidig kunne språket gi etniske minoritetsmødre utfordringer med å ta kontakt fordi de kanskje ikke turte å si noe feil. Denne reservasjonen ble igjen oppfattet som et hinder blant etnisk norske mødre fordi det krevde en større investering i samhandlingen.

7.2 Muligheter for sosial integrasjon

Studiet på mesonivå bestod av lokalsamfunnet på Søndre Nordstrand med fokus på delbydelen Holmlia. Her ble forskningsspørsmål 3 drøftet: *Hvordan kan sterke og svake bånd bidra til sosial integrasjon i et urbant lokalsamfunn?* Holmlia har over lengere tid blitt forbundet med gjengriminalitet og bydelen har slitt med større levekårsproblemer enn

gjennomsnittet for Oslo (Ruud og Vestby 2011:17). Dette har bidratt til å gi stedet et dårlig rykte. På tross av dette ga intervjupersonene uttrykk for at Søndre Nordstrand var et godt sted å bo. Samme positive tendens var å se i MultiRurs kvantitative spørreundersøkelse. Noen småbarnsmødre ga uttrykk for at de var skeptiske til bydelen før de flyttet dit, men ble overbevist etter positive inntrykk av stedet og innbyggerne. Selv om etnisk norske og etniske minoritetsmødres relasjoner og nettverk ikke nødvendigvis var preget av sterke bånd, var opplevelsen av beboernes ulike bakgrunner var et pluss for alle i lokalsamfunnet. Det ble poengtert av småbarnsmødrene at dette ga grunnlag for et mangfoldig fellesskap. I likhet med Ruud og Vestbys (2011) forskning om engasjement, samhold og tilhørighet i bydelen, viser studien at negativ medieomtale kan ha fremstått som en ”ytre fiende” og har således bidratt til å skape et indre samhold. I denne masteroppgaven får jeg et inntrykk av at bydelen har en overordnet ”vi-følelse”, fordi småbarnsmødrene står sammen mot de dårlige ryktene som skaper et stedsbasert fellesskap og tilhørighet. Med andre ord, bydelen får et overordnet innslag av ”Gemeinschaft”.

I NOU nr. 14 (2011) *Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak* betegnes sosial integrasjon som deltakelse i sivilsamfunnet, sosiale nettverk og i sosiale relasjoner. Arenaene barnehage, åpen barnehage og barselgruppe kunne potensielt fremme sosial integrasjon fordi de fungerte som felles møteplasser som samlet både etniske minoriteter og etnisk norske. Brobyggende svake bånd forekom, og kunne utgjøre et grunnlag for dannelsen av uforpliktende relasjoner og sosiale nettverk. Å knytte nære sammenbindende bånd var avhengig av småbarnsmødrenes behov, lyst og evne til å danne nye uformelle relasjoner.

Etnisk norske mødre hadde fokus på sine barns generasjon og deres muligheter ved å vokse opp i en flerkulturell bydel, i stedet for at de selv gikk aktivt inn for å få nære relasjoner på lokale arenaer med etniske minoritetsmødre. Foreldre som ikke har vokst opp i flerkulturelle omgivelser kan ha vanskeligere for å tilnærme seg andre med ulik etnisk bakgrunn. En tendens i min studie var at intervjupersonene oppsøkte personer med samme etniske bakgrunn som seg selv. Dette kan videre påvirke barnas valg av venner. Denne problemstillingen gjelder uansett etnisitet og kan motvirke den ønskede effekten av å bosette seg i en flerkulturell bydel. Derfor blir de svake uforpliktende båndene veldig viktige, fordi disse gir etnisk norske mødre en tilknytning til etniske minoritetsmødre, og motsatt.

Ønsket om nære relasjoner kom sterkere frem blant etnisk minoritetsmødre, som kunne tenke seg å knytte bånd med etnisk norske. Ryan og Mulholland (2014) påpeker i sin studie av franske mødre i Storbritannia at deres geografiske mobilitet kan føre til mindre nettverk fordi de ikke bor i nærheten av slekt og nær familie og gir dermed kvinnene et annet

grunnlag for å etablere sosiale relasjoner enn engelske kvinner. Noen av småbarnsmødrene med etnisk minoritetsbakgrunn ga uttrykk for at det var utfordrende fordi de mistet deler av sine nettverk da de immigrerte til Norge i voksen alder. Derfor kan etniske minoritetsmødre ha et større behov for å etablere nye nettverk, og trenge at etnisk norske kan introdusere dem til det norske samfunnet.

Småbarnsmødrene ga uttrykk for at de likte blandingen av etnisitet og kultur i lokalsamfunnet fordi de hadde mulighet til å lære av hverandre. Denne lærdommen kunne bidra til økt aksept og forståelse, som skapte et innforstått felleskap og tillit til sine medmennesker. Til tross for at det forelå utfordringer ved etableringen av sosiale relasjoner på tvers av etnisk bakgrunn, foretrakk intervjupersonene å bo i et blandet område med et rikt mangfold av mennesker. På den måten kunne interkulturelle svake bånd gi en tilknytning mellom småbarnsmødrene uavhengig av strukturelle faktorer. Dette påviser Søholt og Lynnebakke (2015) i sin studie av naborelasjoner i Oslo.

Den flerkulturelle hverdagen har kommet for å bli. Viljen og ønsket om å lære fra hverandres kulturer uttrykkes blant småbarnsmødrene. Dette kan bidra til samhørighet og en gjensidig sosial integrasjon i lokalsamfunnet. Integrasjonsprosessen gjelder for både etnisk norske og etniske minoriteter, fordi vi alle deler en felles hverdag og må tilpasse oss i møtene vi har med hverandre.

7.3 Forslag til videre forskning

I denne studien ville det vært interessant å gjøre feltarbeid i barnehager, åpne barnehager og barselgrupper, og observere og kanskje samhandle med mødrene over en lengre periode. Slik kunne jeg fått et bilde av hvordan relasjonene utvikles.

I avgrensingen ble det nevnt at studien er rettet mot mødre. Et interessant perspektiv jeg gjerne skulle forsket videre på er å inkludere fedre og deres erfaringer med muligheter og hindre for samhandling på tvers av etnisitet i lokalsamfunnet. Dette kunne gi nyttige nyanser og informasjon om fedrenes ønske om relasjons- og nettverksdannelse, og samlet sett ville det gi et bilde på hvordan begge foreldre i en familie bidrar på ulike måter.

Større vekt på det sosioøkonomiske aspektet kunne økt kunnskapen ytterligere om betingelser for sosial samhandling og sosial integrasjon. Dette kunne løftet perspektivet til et makronivå, som så hva institusjonelle betingelser hadde å si for dannelsen av sosial kapital.

Referanseliste

- Allan, G. (1989): *Friendship: developing a sociological perspective*. Harvest Wheatsheaf.
- Antonsen, F. (2015): *Så mye skal barnehageplassen koste*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://barnehage.no/okonomi/2015/01/sa-mye-skal-barnehageplassen-koste/> [Lest 04.02.2016].
- Barstad, A., Sandvik, L. (2015): *Deltaking, støtte, tillit og tilhørighet. En analyse av ulikhet i sosiale relasjoner med utgangspunkt i levekårsundersøkelsene* [Internett]. Oslo: Statistisk sentralbyrå (SSB). Tilgjengelig fra: https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/248399?_ts=15166c21c40 [Lest 11.04.2016].
- Bourdieu, P. (1986): "The Forms of Capital" i *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press. Side: 241–258.
- Bringedal, H, K., Lappegård, T. (2012): *Bruk av foreldrepermisjon. Likere deling av foreldrepermisjonen*. [Internett]. Oslo: Statistisk sentralbyrå (SSB). Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/likere-delning-av-foreldrepermisjonen> [Lest 06.05.2016].
- Brochmann, G. (2002): Velferdsstat, integrasjon og majoritetens legitimitet. Kapittel 1 i Brochmann, G., Borchrevink, T., og Rogstad, J. (red). *Sand i maskineriet. Makt og demokratiutredningen*. Oslo: Gyldendal Akademisk, Side: 27-56.
- Coleman, J. (1990): *Foundations of social theory*. The Belknap Press of Harvard University Press.
- Edwards, R. (2004): "Present and absent in troubling ways: families and social capital debates", i *The Sociological Review*, 52 (4): 1–21.
- Egge-Hoveid, K. (2014): *Kontantsøtte – lite endring tross høyere sats*. [Internett]. Oslo: Statistisk sentralbyrå (SSB). Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/kontantsotte-lite-endring-tross-hoyere-sats> [Lest 01.29.2016].
- Feld, S., Carter, W., C. (1998): Foci of activity as changing contexts for friendship. Kapittel 7 i Allan, G., Adams, G., R. (red): *Placing friendship in context*. Cambridge University Press. Side: 136-152.
- Fischer, C. S. (1977): *Networks and places – Social relations in the urban setting*. New York: Free Press.
- Granovetter, M. (1973): "The Strength of Weak Ties", i *American Journal of Sociology*, 78 (6): 1360–1380.
- Granovetter, M. (1983): "The strength of weak ties: a network theory revisited", i *Sociological Theory*, 1: 201–233.

- Gullestad, M. (1984): *Kitchen-table Society*. Universitetsforlaget.
- Halvorsen, E., B. (2015): ”Alle så ned på Holmlia. Så slo bydelens talenter tilbake”. *Aftenposten* [Internett], 13.11.2015. Tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/amagasinet/Alle-sa-ned-pa-Holmlia-Sa-slo-bydelens-talenter-tilbake-8242330.html> [Lest 22.02.2016].
- Jacobsen, I, D. (2005): *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 2. Utgave. Høyskoleforlaget.
- Jonassen A., M., Li Dragland L. (2013): ”Frykter økende spenningsnivå i gjengmiljøene kan gi hevnaksjoner”. *Osloby* [Internett], 14.05.2013. Tilgjengelig fra: <http://www.osloby.no/nyheter/krim/Frykter-okende-spenningsniva-i-gjengmiljoene-kan-gi-hevnaksjoner-7201221.html>: [Lest 15.01.2016].
- Klungtveit H., S. (2015): ”Han er øverst på gjengpolitiets obs-liste”. *Dagbladet* [Internett], 12.05.2015. Tilgjengelig fra: http://www.dagbladet.no/2015/05/12/nyheter/gjengmiljoene/young_guns/39125971/ [Lest 15.01.2016].
- Korsnes, O., Andersen, H. og Brante, T. (1997): *Sosiologisk Leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kripos Politiet, (2014): *Den organiserte kriminaliteten i Norge – trender og utfordringer 2013-2014*. [pdf]. Tilgjengelig fra: https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/kripos/Vedlegg_2014.pdf [Lest 11.02.2016].
- Kvale, S. (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Norsk Forlag. 1. Utgave 1997, 12. Opplag 2009.
- Lin, N. (2001): *Social capital. A theory of social structure and action*. Cambridge University Press.
- NAV (2006): *Kontantstøtte*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.nav.no/no/Person/Familie/Barnetrygd+og+kontantstotte/kontantst%C3%B8tte#chapter-8> [Lest 06.04.2016].
- NOU (2011 nr 14): *Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- NSD (2015): *NSD Personvern. Skal du samle inn data om personer?* [Internett]. Tilgjengelig fra: http://www.nsd.uib.no/personvern/doc/3191-14-NSD_Skal_du_samle_inn_data.pdf [Lest 06.04.2016].
- Oslo kommune (2016): *Oslo Sør-satsingen*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/prosjekter/oslo-sor-satsingen/> [Lest 15.12.2015].

- Putnam, R. D. (2000): *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
- Putnam, R. D. (2007): "E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture", i *Scandinavian Political Studies*, 30(2), side 137-174.
- Putnam, R. D., Leonardi, R., Nanetti R. Y. (1993): *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Ruud, E, M., Vestby, M. G. (2011): *Utviklingen av Søndre Nordstrand. Deltakelse og medvirkning fra innbyggerne*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning. Rapport 2011: 19.
- Ryan, L. (2011): "Migrants' social networks and weak ties: accessing resources and constructing relationships post-migration", i *The Sociological Review*, 59 (4): 707-724. Blackwell Publishing.
- Ryan, L., Mulholland, J. (2014): "Wives Are the Route to Social Life: An Analysis of Family Life and Networking amongst Highly Skilled Migrants in London" i *Sociology*. Vol. 48 (2): 251-267. Sage Publications.
- Schieffloe, M., P. (2003): *Mennesker og samfunn. Innføring i sosiologisk forståelse*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Sjöberg, K. (2008): Forskaren och fältet i Sjöberg, K., og Wästerfors, D. (red.). *Uppdrag: Forskning*. Malmö: Liber AB. Side: 15-40.
- St.meld. nr. 49 (2003-2004): *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*.
- St.meld. nr. 23 (2007-2008): *Språk bygger broer – Språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne*.
- Søholt, S., Lynnebakke, B. (2015): Do Immigrants' Preferences for Neighbourhood Qualities Contribute to Segregation? The case of Oslo. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Issue 14, Volume 41. Side: 2314-2335.
- Thagaard, T. (2003): *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitativ metode*. Bergen Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Tönnies, F. (1887): *Community and civil society*. Oversatt fra tysk til engelsk av Harris, J., Hollis, M. (2001). Cambridge University Press.
- Vrålstad, S. (2012): *Mer aktive med tillit til andre* [Internett]. Oslo: Statistisk sentralbyrå (SSB). Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/mer-aktive-med-tillit-til-andre--87121> [Lest 06.04.2016].

Wiggen, S., K., Dzamarija, T., M., Thorsdalen, B., Østby, L. (2015): *Innvandrerers demografi og levekår i Groruddalen, Søndre Nordstrand, Gamle Oslo og Grünerløkka*. [pdf]. Oslo: Statistisk sentralbyrå (SSB). Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/242895?ts=150d7a03038> [Lest 15.01.2016].

Ødegård, G., Loga, L., Steen-Johnsen, K., Ravneberg, B. (2014): *Fellesskap og forskjellighet*. Abstrakt forlag.

Østerberg, D. (1991): *Sociologins nyckelbegrepp och deras ursprung*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.

Appendiks

Tabell 3 - Hvem bor kvinnene med i undersøkelsen?

		Etnisk norsk og etnisk minoritet		Total
		Etnisk norsk	Etnisk minoritet	
Hvem bor du sammen med?	Jeg bor alene	23	13	36
	Jeg bor sammen med ektefelle/partner/samboer og barn	51	48	99
	Jeg bor sammen med ektefelle/partner/samboer	25	15	40
	Jeg bor alene med barn	12	15	27
	Jeg bor sammen med foreldrene mine	5	13	18
	Jeg bor sammen med andre slektninger	0	1	1
	Jeg deler bolig med andre (f.eks. venner, kolleger,	0	1	1
Total	116	106	222	

Tabell 4 – Kvinner med og uten barn på Holmlia

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Kvinner uten barn	96	43,2	43,2	43,2
Kvinner med barn	126	56,8	56,8	100,0
Total	222	100,0	100,0	

Tabell 5 - Tillit til folk flest

			På en skala fra 1-5, hvor 1 betyr at man ikke kan stole noen, og 5 betyr at man kan stole på alle som bor der, er folk flest til å stole på					Total
			Kan ikke stole på noen	2	3	4	Kan stole på alle	
Mor med barn	Etnisk norsk mor	Count	0	0	11	34	16	61
		%	0,0%	0,0%	18,0%	55,7%	26,2%	100,0%
	Etnisk minoritetsmor	Count	2	7	24	18	9	60
		%	3,3%	11,7%	40,0%	30,0%	15,0%	100,0%
Total		Count	2	7	35	52	25	121
		%	1,7%	5,8%	28,9%	43,0%	20,7%	100,0%

- Flertallet av mødrene mener man kan stole på folk flest som bor på Holmlia.
- Norsk-etniske mødre har en høyere prosentandel enn etniske minoritetsmødre angående tillit.
- 81,9% (sammenlagt kategori 4 og 5) av etnisk norske mødre mener i høy grad man kan stole på folk flest
- 45% (sammenlagt kategori 4 og 5) av etniske minoritetsmødre mener i høy grad man kan stole på folk flest, og 40% (kategori 3) mener man i middels grad kan stole på folk.

Tabell 6 - Anbefaler andre å flytte hit

			Jeg vil anbefale andre å flytte hit					Total
			Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	
Mor med barn	Etnisk norsk	Count	0	3	5	10	44	62
	mor	%	0,0%	4,8%	8,1%	16,1%	71,0%	100,0%
	Etnisk	Count	2	0	7	14	35	58
	minoritetsmor	%	3,4%	0,0%	12,1%	24,1%	60,3%	100,0%
Total		Count	2	3	12	24	79	120
		%	1,7%	2,5%	10,0%	20,0%	65,8%	100,0%

- Flertallet av mødrene anbefaler andre å flytte til Holmlia.
- Norsketniske mødre har en høyere prosentandel enn etniske minoritetsmødre på ”Helt enig”.
- 87,1% (sammenlagt delvis og helt enig) av etnisk norske mødre anbefaler folk å flytte til Holmlia.
- 84,4% (sammenlagt delvis og helt enig) av etniske minoritetsmødre anbefaler folk å flytte til Holmlia.

Tabell 7 - Her er et godt sted å bo

			Godt sted å bo			Total
			Dårlig sted	Middels sted	Godt sted	
Mor med barn	Etnisk norsk mor	Count	1	9	53	63
		%	1,6%	14,3%	84,1%	100,0%
	Etnisk minoritetsmor	Count	1	5	57	63
		%	1,6%	7,9%	90,5%	100,0%
Total		Count	2	14	110	126
		%	1,6%	11,1%	87,3%	100,0%

- Flertallet av mødre mener Holmlia er et godt sted å bo.
- Etniske minoritetsmødre har en høyere prosentandel enn norske etniske mødre på ”Godt sted”.
- 84,1% av etnisk norske mødre mener Holmlia er et godt sted å bo.
- 90,5% av etniske minoritetsmødre mener Holmlia er et godt sted å bo.
- 6,4% flere etniske minoritetsmødre mener Holmlia er et godt sted å bo sammenlignet med etnisk norske mødre
- Hva kan dette bety?
 - Søndre Nordstrand har en høy andel etniske minoritetsbeboere, som nå er nådd til 51% (Wiggen mfl. 2015). Dette kan bety at etniske minoriteter føler i litt større grad enn etnisk norske en tilhørighet til stedet, og kan forklare forskjellen.

Tabell 8 - Folk er imøtekommende

			Imøtekommende			Total
			Ikke imøtekommende	Middels imøtekommende	Imøtekommende	
Mor med barn	Etnisk norsk mor	Count	0	5	57	62
		%	0,0%	8,1%	91,9%	100,0%
	Etnisk minoritetsmor	Count	4	10	46	60
		%	6,7%	16,7%	76,7%	100,0%
Total		Count	4	15	103	122
		%	3,3%	12,3%	84,4%	100,0%

- Flertallet av mødrene mener folk er imøtekommende
- Norsk-etniske mødre har en høyere prosentandel enn etniske minoritetsmødre på "Imøtekommende".
- 91,9% av etnisk norske mødre mener folk er imøtekommende.
- 76,7% av etniske minoritetsmødre mener folk er imøtekommende.
- 15,2% flere etnisk norske mener folk er imøtekommende sammenlignet med etniske minoritetsmødre
- Hva kan dette bety?
 - En kan anta at det er lettere for etnisk norsk å komme i kontakt med folk fordi de bosetter seg i områder der folk er lik en selv, og kan språket.

Tabell 9 - Vennskap på tvers av innvandrersstatus

			vennskap på tvers av innvandrersstatus?		Total
			venner på tvers	ikke på tvers	
Mor med barn	Etnisk norsk mor	Count	32	31	63
		%	50,8%	49,2%	100,0%
	Etnisk minoritetsmor	Count	44	19	63
		%	69,8%	30,2%	100,0%
Total		Count	76	50	126
		%	60,3%	39,7%	100,0%

- Flertallet av mødre mener har venner på tvers av innvandrersstatus.
- Norsk-etniske mødre har en lavere prosentandel enn etnisk minoritetsmødre på ”venner på tvers”.
- 50,8% av etnisk norske mødre har venner på tvers av innvandrersstatus.
- 69,8% av etniske minoritetsmødre har venner på tvers av innvandrersstatus.
- 19% flere etnisk minoritetsmødre har venner på tvers av innvandrersstatus, sammenlignet med etnisk norske mødre.
- Hva kan dette bety?
 - En kan anta at valg av bolig i ulike områder vil påvirke andelen etnisk norske og minoriteter man blir kjent med.

Tabell 10 - Vanskelig å blir kjent med folk

			Vanskelig å bli kjent			Total
			Bli kjent lett	Middels vanskelig	Bli kjent vanskelig	
Mor med barn	Etnisk norsk mor	Count	46	6	9	61
		%	75,4%	9,8%	14,8%	100,0%
	Etnisk minoritetsmor	Count	34	16	12	62
		%	54,8%	25,8%	19,4%	100,0%
Total		Count	80	22	21	123
		%	65,0%	17,9%	17,1%	100,0%

- Flertallet av mødre mener det er lett å bli kjent med folk.
- Norsketniske mødre har en høyere prosentandel enn etnisk minoritetsmødre på "Bli kjent lett".
- 75,4% av etnisk norske mødre mener det er lett å bli kjent
- 54,8% av etniske minoritetsmødre mener det er lett å bli kjent
- 20,6% flere etnisk norske mødre mener det er lett å bli kjent, sammenlignet med etnisk minoritetsmødre som også har 25,8% på "middels vanskelig å bli kjent".
- Hva kan dette bety?
 - En kan anta mødre med etnisk minoritetsbakgrunn har språkkompetanse i varierende grad, noe som gjør at hvis man ikke kan å snakke norsk vil det kunne fungere som en barriere for å bli kjent med andre norsketniske.

Tabell 11 - Total tabelloversikt over intervjupersonene

Nr	Fiktive navn	Land	Alder	Antall barn	Yrkesaktiv/hjemmeværende	Bydel	År i bydel	År i Norge
1	Hanne	Norge	37	1	Yrkesaktiv	Mortensrud	1	37
2	Eli	Norge	32	2	Yrkesaktiv	Holmlia	32	32
3	Lene	Norge	30	2	Yrkesaktiv	Holmlia	1	30
4	Tina	Norge	40	2	Yrkesaktiv	Holmlia	7,5	40
5	Ingrid	Norge	39	2	Yrkesaktiv	Holmlia	6	39
6	Monika	Norge	41	3	Student	Holmlia	8	41
7	Britt	Norge	32	2	Yrkesaktiv	Holmlia	6	32
8	Aylin	Norge/Tyrkia	34	2	Yrkesaktiv	Holmlia	20	34
9	Ayesha	Norge/Gambia	26	1	Hjemmeværende	Holmlia	26	26
10	Emma	USA	27	1	Hjemmeværende	Holmlia	1	4
11	Maja	Irak	33	3	Yrkesaktiv	Holmlia	27	27
12	Hani	Irak	33	3	Hjemmeværende	Holmlia	8 mnd	29
13	Bianca	Nicaragua	26	1	Hjemmeværende	Holmlia	2 mnd	3
14	Yonis	Somalia	40	7	Hjemmeværende	Holmlia	15	15
15	Kinsi	Somalia	31	2	Yrkesaktiv	Prinsdal	7	22
16	Sunita	Pakistan	32	1	Hjemmeværende	Prinsdal	13	13
17	Noor	Marokko	27	2	Hjemmeværende	Holmlia	3	8
18	Areej	Marokko	31	2	Hjemmeværende	Holmlia	9	9

Vedlegg 1.

Intervjuguide - hjemmeværende

Etnisk norske og etniske minoritetsmødre på Søndre Nordstrand

1. Kan begynne med å fortelle om familiestatus, hvor du bor i Søndre Nordstrand og hvor gammel du er?
 - a. Er du aktiv i noen organisasjoner eller andre fritidsaktiviteter (idrett, foreninger, trossamfunn, friluftsliv, barselgruppe, politikk) Hva gjør du evt.? Hvorfor er det viktig?
 - b. Møter du andre småbarnsmødre på noe av dette?
 - c. Har dere noe til felles bortsett fra det å ha barn? (holdninger, religion, hobby)
 - d. Er det oftest kvinner med samme etnisk bakgrunn du er sammen med, eller er du sammen med mødre fra forskjellige land? Gjelder det på fritiden/arbeidstiden? Hva tror du grunnen til det er?
2. Kan du beskrive hvordan en vanlig hverdag ser ut for deg, fra morgen til kveld?
3. *Hva gjør at du trives med å være hjemme?*
4. *Kunne du tenke deg å jobbe i stedet for å være hjemme?*
5. *Hva bruker dere å gjøre når du er hjemme med barna? (trilletur, sosial med andre mødre?)*
6. Hva er dine planer fremover?
7. Hvorfor flyttet du til Søndre Nordstrand/Holmlia?
8. Hvordan reagerer andre når du sier du bor på Holmlia?
9. Tenker du det er et godt samhold her på Holmlia blant både minoritet- og majoritetsmødre? Hvorfor (ikke)?
10. Opplever du Søndre Nordstrand som et delt miljø (etniske norske og etniske minoriteter)? På hvilken måte?
11. *Har du kontakt med andre foreldre som er hjemmeværende?*
 - a. Kunne du tenke deg det?
 - b. Har de du er i kontakt med samme etnisk bakgrunn som deg, eller er det forskjellig?
 - c. Er det vanskelig å komme i kontakt (med etnisk norske/minoriteter)? Hvordan?
12. Er språket noen hindring for deg? På hvilken måte? (kontakt med naboer, fritidsaktiviteter for barna, har kommunen involvert deg i språkkurs?)
13. Kjenner du at du har en sterk tilknytning til nabolaget ditt eller til Holmlia? Hva tenker du er grunnen til det?
14. Hva slags folk bor i nabolaget (landbakgrunn)? Pleier folk vanligvis å stikke innom naboen/invitere dem inn/invitere dem med på noe?
15. Trives du i nabolaget?
16. Hva slags kontakt har du med naboene (Inviterer naboer deg inn, snakker med deg eller ber deg med på andre aktiviteter)?
17. Er det viktig for deg å ha kontakt med naboene?
18. Er det noe annet du vil dele med meg?

Intervjuguide - yrkesaktive

Etnisk norske og etniske minoritetsmødre på Søndre Nordstrand

1. Kan begynne med å fortelle om familiestatus, hvor du bor i Søndre Nordstrand og hvor gammel du er?
 - a. Er du aktiv i noen organisasjoner eller andre fritidsaktiviteter (idrett, foreninger, trossamfunn, friluftsliv, barsegruppe, politikk) Hva gjør du evt.? Hvorfor er det viktig?
 - b. Møter du andre småbarnsmødre på noe av dette?
 - c. Har dere noe til felles bortsett fra det å ha barn? (holdninger, religion, hobby)
 - d. Er det oftest kvinner med samme etnisk bakgrunn du er sammen med, eller er du sammen med mødre fra forskjellige land? Gjelder det på fritiden/arbeidstiden? Hva tror du grunnen til det er?
2. Kan du beskrive hvordan en vanlig hverdag ser ut for deg, fra morgen til kveld?
3. *Hvilke grunner var det som gjorde at du valgte å jobbe og ikke være hjemmeværende? (økonomi, karriere, selvrealisering, egentid).*
4. *Hva gjør at du trives med å være i jobb?*
5. *Kunne du tenke deg å være hjemme i stedet for å jobbe?*
6. Hva er dine planer fremover?
7. Hvorfor flyttet du til Søndre Nordstrand/Holmlia?
8. Hvordan reagerer andre når du sier du bor på Holmlia?
9. Tenker du det er et godt samhold på Holmlia blant både minoritet- og majoritetsmødre? Hvorfor (ikke)?
10. Opplever du Søndre Nordstrand som et delt miljø (etnisk norske og etniske minoriteter)? På hvilken måte?
11. *Hva slags kontakt har du med de andre foreldrene i barnehagen?*
 - a. Er det flest med innvandrerbakgrunn/nordmenn?
 - b. Er det vanskelig å komme i kontakt (med etnisk norske/minoriteter)? Hvordan?
12. Er språket noen hindring for deg? På hvilken måte? (kontakt med naboer, fritidsaktiviteter for barna, har kommunen involvert deg i språkkurs?)
13. Kjenner du at du har en sterk tilknytning til nabolaget ditt til Holmlia? Hva tenker du er grunnen til det?
14. Hva slags folk bor i nabolaget (landbakgrunn)? Pleier folk vanligvis å stikke innom naboen/invitere dem inn/invitere dem med på noe?
15. Trives du i nabolaget?
16. Hva slags kontakt har du med naboene (Inviterer naboer deg inn, snakker med deg eller ber deg med på andre aktiviteter)?
17. Er det viktig for deg å ha kontakt med naboene?
18. Er det noen annet du vil dele med meg?